

ADORAMUS TE

časopis o duchovnej hudbe

Vydáva:

Spolok sv. Vojtecha Trnava
pre Hudobnú sekciu Slovenskej liturgickej komisie
pri Konferencii biskupov Slovenska

Predseda redakčnej rady:

Mons. Doc. PhLic. Vladimír Filo
biskup, predseda SLK

Podpredseda redakčnej rady:

Mons. ThDr. Anton Konečný, PhD.
vedúci hudobnej sekcie SLK

Zodpovedný redaktor:

Mgr. art. Stanislav Šurin

Redakčná rada:

Mons. Vincent Malý, PhDr. h. c.
Doc. ThDr. Amantius Akimjak, PhD.
PhDr. Viera Lukáčová, CSc.
PhDr. Júlia Pokludová, PhD.
PhDr. Iveta Sestrienková
Mgr. Juraj Drobny

Vychádza štvrt'ročne
ako príloha časopisu Liturgia

Distribúcia a prijímanie objednávok:

Distribúcia KN, P. O. BOX 9, 810 01 Bratislava
Tel.: 07/44 888 797, 44 871 381, Fax: 07/44 871 379

Adresa redakcie:

Prepoštská 3
811 01 Bratislava
Tel./fax: 07/5441 7158
e-mail: adoramus@ba.telecom.sk

Grafická úprava a tlač:

Vydavateľstvo Michala Vaška
Ružová 22
080 01 Prešov

Redakcia si vyhradzuje právo na úpravy
rukopisov. Zasláné príspevky nevraciam.

Cena jedného čísla: 35,- Sk

Ročné predplatné: 140,- Sk

Registrácia MK SR 314/90

ISSN 1335-3292

Podávanie novinových zásielok povolené
pod č. 6-RP-12/1998 na pošte BA 12

OBSAH

Na úvod.....	2
<i>Zum Geleit</i> STANISLAV ŠURIN	
Problém využitia duchovných piesní 17. storočia v novom liturgickom spevníku	3
<i>Problematik der Verwendung von geistlichen Liedern des 17. Jahrhunderts im neuen liturgischen Gesangbuch</i> PETER RUŠČIN	
Teoretické východiská výučby cirkevnej hudby II.	6
<i>Theoretische Ausgangspunkte eines Konzeptes des Unterrichts der Kirchenmusik</i> JÁN LAITLAUS	
Nový národný liturgický spevník v Taliansku	8
<i>Ein neues nationales liturgisches Gesangbuch in Italien</i> JÁN VELBACKÝ	
Liturgický spevník pre tretie tisícročie – Súťaž o najlepšie omšové spevy adventného obdobia	9
<i>Liturgische Gesangbuch für das dritte Jahrtausend – Wettbewerb um die besten Adventsmessgesänge</i>	
Spiritualita adventného obdobia	10
<i>Spiritualität des Advents</i> HELENA KOCHIAROVÁ	
UNIVERSA - LAUS - DOKUMENT '80	12
Vývoj gregoriánskeho chorálu – úpadok a obnova	13
<i>Die Entwicklung der Gregorianik – Verfall und Erneuerung</i> AMBRÓZ M. ŠTRBÁK	
Medzispevy v obnovenej Liturgii – Graduál	15
<i>Zwischengesänge in der erneuerten Liturgie – Graduale</i> AMANTIUS AKIMJAK, OFS	
Spišský Graduál Juraja z Kežmarku	16
<i>Das Zipser Graduale des Georg von Kežmarok (Käsmark)</i> RASTISLAV ADAMKO	
Organárska dielňa rodiny Pažických	26
<i>Die Orgelwerkstatt der Familie Pažický</i> MARIAN ALOJZ MAYER	
Trendy v interpretácii diela Johana Sebastiana Bacha v dvadsiatom storočí	29
<i>Trends in der Interpretation der Werke von J. S. Bach im 20. Jahrhundert</i> MÁRIO SEDLÁR	
Jozef Strečanský	30
JÁN SCHULTZ	
Nemecké resumé	32
<i>Resumé in deutscher Sprache</i>	
Rozhovor – Festival gospelovej hudby lumen 2000	34
<i>Interview – Gospelmusikfestival Lumen 2000</i>	
Recenzie	37
<i>Rezensionen</i>	
Spravodajstvo	38
<i>Aktualitäten</i>	
Fotografia na prednej strane obálky: Organ Pažických v Močenku z roku 1790, foto: Marian A. Mayer	
Titelbild: Die Orgel der Familie Pažický in aus dem Močenok Jahre 1790, Photo: Marian A. Mayer	

Na úvod

Milí čitatelia,

vývoj cirkevnej hudby a všetko, čo s ňou súvisí, bol na Slovensku v nedávnej minulosti, tak ako aj mnohé iné oblasti nášho života, ovplyvňovaný na prvý pohľad možno dôležitejšími faktormi. Zdá sa, že dnes máme oproti desaťročiam, keď bol rozvoj chrámovej hudby utlmovaný na minimum priaznivejšie podmienky. Máme možnosť bez obáv hrať na organe pri bohoslužbách a spievať v chrámovom zbere. Aj dirigenti týchto telies môžu účinkovať bez obáv z perzekúcií zo strany štátu. Priame mediálne prenosy bohoslužieb sa stali samozrejmou. Počas desiatich rokov vzniklo cirkevnohudobné školstvo a komisie zaoberajúce sa liturgickou hudbou. Pripravuje sa vydanie nového liturgického spevníka. Na Slovensku už piaty rok vychádza časopis o duchovnej hudbe.

Môžeme však byť dnes so stavom cirkevnej hudby na Slovensku spokojní? Aký je vlastne dopyt po kvalitnej hudbe v chráme? Nie je niekedy hudobná produkcia pri rozhlasovom, či televíznom prenose, nevynímajúc katedrály, viac rušivým elementom ako „oslavou Boha a posvätením veriacich“? Chápeme správne predpisy II. vatikánskeho koncilu? Ako je to s našim vzťahom k hudobnému dedičstvu minulých stáročí? Nebránime uvádzaniu cirkevnohudobných kompozícií svetovej literatúry v liturgii „v mene zrozumiteľnosti pre všetkých“? Aká je budúcnosť cirkevno-hudobného školstva a aká je jeho momentálna úroveň?

Som si istý, že každému z nás ide o to, aby aj na Slovensku znela chrámová hudba hodná priestoru, kde sa uvádza. Klamali by sme však, ak by sme tvrdili, že v tejto oblasti nemáme čo doháňať.

Je veľmi dôležité, aby sme hudbu k liturgii, interpreti, skladatelia aj duchovní pastieri, nechápali ako nejakú utilitárnu záležitosť. Aby sme za kritérium liturgickej vhodnosti nepovažovali iba predpísaný text zhudobnený v povolenej dĺžke bez ohľadu na kompozičnú a interpretačnú úroveň.

Hudba je umenie, ktoré, predovšetkým v extrémnom duševnom rozpoležení, najviac vplýva na city človeka. K hudbe sa človek utieka v trápení. Hudbou dokáže vyjadriť radosť. To všetko prežívame aj v liturgickom roku.

Kvalitná chrámová hudba pomáha hlbšie prežívať liturgiu. Lacná a zlá hudobná produkcia a rozladené organy sa naopak stávajú rušivým elementom. Degradujú liturgické konanie a ničia krásno. Bohužiaľ, takýto jav môžeme na Slovensku pozorovať častejšie, než by bolo v prípustnej miere zohľadniteľné. A tí, ktorí by chceli niečo na veci meniť, sú často nútení podriaďiť sa zaužívanému (ne)vkusu.

Nepochybne máva vplyv na vývoj jednotlivých oblastí médium, ktoré sa nimi zaoberá. Toto je, prirodzene, aj úloha nášho časopisu – mať pozitívny vplyv na vývoj chrámovej hudby na Slovensku. To však neznamená, že sme povinní písať len o veciach pozitívnych. Miesto by mala mať aj konštruktívna kritika.

Ak má časopis slúžiť svojmu účelu, musí mať kontakt so svojimi čitateľmi, predovšetkým s Vami, ktorí sa chrámovou hudbou aktívne zaoberáte. S Vašou pomocou by sa mal formovať aj jeho obsah, pretože Vám je určený.

Stanislav Šurin
šéfredaktor

PROBLÉM VYUŽITIA DUCHOVNÝCH PIESNÍ 17. STOROČIA V NOVOM LITURGICKOM SPEVNÍKU

PETER RUŠČIN

ADAPTÁCIA DUCHOVNÝCH PIESNÍ 17. STOROČIA PRE DNEŠNÚ PRAX

V Jednotnom katolíckom spevníku existuje vyše 60 piesní, pri ktorých Mikuláš Schneider-Trnavský uviedol ako predlohu *Cantus Catholici* 1655, resp. 1700.¹

V skutočnosti z pôvodných piesní *Cantus Catholici* použil Schneider len 5: Ave Maria gratia plena. Tak pozdravil anjel (č. 32 „Zdravas', zdravas', ó Mária", nápev iný), Čas radosti veselosti (č. 40), Když Panna plačícimu (č. 57 „Ked' Mária plačúcemu"), Ej Panenka (č. 67 „Panna čistá"), Radujme se krestiané, neb (č. 284 „Radujme sa, ó, krest'ania"). Sporným je pôvod ďalšej Schneiderom prevzatej piesne, vianočnej „Buch se nám nyní narodil" (č. 38 „Boh sa nám teraz narodil"), ktorú evanjelický hymnológovia (aj literárny historik Jozef Minárik) pripisujú Jurajovi Bánovskému, Jan Vilikovský však pripúšťa, že ide o pôvodnú pieseň *Cantus Catholici*.² Spolu počet pôvodných piesní *Cantus Catholici* v dnešnom JKS (všetky sú, samozrejme, nielen textovo ale aj hudobne prepracované) je nanajvýš šesť. Ostatné piesne z *Cantus Catholici* sú staršie (zväčša české, reformačného alebo katolíckeho pôvodu, niektoré aj od slovenských evanjelikov, ktoré Szöllösi prevzal do svojho kancionálu).

Schneider zjavne nepokladal otázku pôvodu starších piesňových textov a nápevov za dôležitú a uplatňoval skôr intuitívny (z dnešného pohľadu nehistorický) prístup praktického hudobníka. Výsledkom bol síce kvalitatívne dobrý výber starších českých a slovenských piesní, na druhej strane však pôvodná tvorba Benedikta Szöllösiho zostala nedocenená, vrátane poeticky veľmi hodnotných piesní (Obrance unavených). Navyše sa objavili aj značné zásahy do historicky cenných nápevov (upraviť stredoveký nápev vianočného cantia „Quem pastores laudaverit" do párneho taktu by si dnes už asi nikto nedovolil, o to skôr, že tento nápev

dôverne poznajú a v svojej tradícii uchovávajú viaceré európske národy.³ Tento prípad nie je, žiaľ, jediný. Samozrejme, uvedená skutočnosť zásadne neovplyvňuje našu úctu k Schneiderovmu dielu, je však varovaním pred nerešpektovaním bežne dostupných vedeckých poznatkov. Môžeme len ľutovať, že v dobe, keď Schneider pracoval na JKS, nebola ešte publikovaná štúdia erudovaného literárneho historika Jana Vilikovského o *Cantus Catholici* (1935), v ktorej autor upozornil na pôvodné piesne najstaršieho katolíckeho kancionála a na pramene, z ktorých jeho zostavovateľ čerpal. Napokon, aj poznatky vtedajšej hudobnej historiografie sa nedajú porovnať s dnešnou situáciou. V každom prípade to omyly Schneidra-Trnavského do určitej miery ospravedlňuje.

Výsledok týchto omylov však dnes ťažko pociťujeme. V podstate v našej tradícii uchovávame len málo starých duchovných piesní v ich „poznateľnej" podobe (tak po textovo-poetickej, ako aj hudobnej stránke). Niektoré z nich môžeme vlastne pokladať za nové piesne, nesúce vo svojej hudobnej zložke výraznú pečať individuálneho štýlu Schneidra-Trnavského (úpravy textov nech posúdia kompetentnejší). Okrem toho je trpkou skutočnosťou, že vo svojom spevníku nemáme viaceré poeticky hodnotné piesne slovenského katolíckeho pôvodu zo 17. storočia, o ktorých sa možno dočítať už len v dejinách literatúry, alebo v hymnologických odborných štúdiách. Nie je to škoda?

Snáď by to nebola taká škoda, keby nasledujúce storočia priniesli záplavu kvalitnej slovenskej katolíckej piesňovej poézie. Nie som si však istý, či je to naozaj tak. Vrucnosť a úprimnosť barokovej duchovnej lyriky sotva nájde primeraný protipól v povrchnosti osvietenскеj a postosvietenskej tvorby.

V každom prípade sa dnes ponúka príležitosť urobiť určitú nápravu. Pri úprave barokových a predbarokových duchovných

piesní do nového liturgického spevníka nič nebráni tomu, aby skladateľ konzultoval výber a úpravu nápevov starších piesní s hudobným historikom. Podobne básnik si môže pri výbere a úprave textov vypočúť názor literárneho historika. Práca upravovateľov s týmito zaprášenými klenotmi našej národnej kultúry by mala byť rovnako citlivá ako práca reštaurátorov výtvarných diel. Isteže tu nejde o historicky vernú rekonštrukciu, avšak úpravy by nemali narušiť pôvodnú identitu poetického a hudobného celku. Takto pripravené vybrané staršie piesne môžu byť následne predložené teológom, ktorí posúdia ich využiteľnosť v rámci liturgie. Keďže v starších duchovných piesňach sa neraz parafrázuje priamo biblický text (vzťah k biblickej predlohe je veľmi tesný napr. u žalmových piesní), niektoré by sa snáď mohli uplatniť aj v úlohe procesiových spevov.

Nebolo by správne požadovať, aby sa existujúci okruh starých duchovných piesní v dnešnom repertoári ďalej umelo rozširoval. V novom spevníku by mala mať priestor aj novšia tvorba, vrátane mnohých krásnych pôvodných piesní od Mikuláša Schneidra-Trnavského. Avšak prejavili by sme neúctu k vlastnej minulosti, ak by sa v rámci prípravy nového spevníka neposúdili pôvodné slovenské katolícke piesne 17. storočia z hľadiska ich umeleckej hodnoty. Zaiste nie všetky sú rovnako hodnotné, tak ako piesňový repertoár každej doby. Tých hodnotných je však určite viac než spomínaných päť alebo šesť, ktoré upravil Schneider-Trnavský. Z podobného hľadiska je možné prehodnotiť aj opodstatnenosť niektorých iných piesní z *Cantus Catholici*, ktoré obsahuje dnešný JKS. Viaceré z nich sú staré viac ako pol tisícročia. Skutočnosť, že nie sú slovenského, resp. katolíckeho pôvodu nie je rozhodujúca. Oveľa podstatnejším dôvodom zachovania aspoň niektorých z nich je aktuálna obľúbenosť u veriacich. Ťažko si však viem predstaviť ich zaradenie do budúceho spevníka v nezmenenej textovej a hudobnej úprave z JKS.

2. vydanie *Cantus Catholici* (Trnava 1700)

d) Žalмовé piesne

23. *Chvalte Hospodina jehož jsú nebesa* (voľná parafráza 148. žalmu, nápev zrejme pôvodný)

CCscript, f 162.

24. *Ne v prchlivosti tvojej* (parafráza 6. žalmu, prevzatá do CS 1696. Nápev v luteránskom prešovskom graduáli z roku 1635, pri maďarskej parafráze toho istého žalmu)

CC 1655, s. 223; CCscript, f 161-162; CC 1700, s. 207.

25. *Ó Bože slyš mé volaní* (parafráza 61., resp. 60. žalmu, prevzatá neskôr do CS 1696. Nápev pravdepodobne pôvodný.)

CC 1655, s. 224; CCscript, f 174-175; CC 1700, s. 208.

26. *Pastýr jest Bůh můj jediný* (parafráza 23., resp. 22. žalmu, prevzatá do CS 1684. Nápev pravdepodobne pôvodný.)

CC 1655, s. 217; CCscript, f 172-173; CC 1700, s. 201.

27. *Spravedliví plesajte* (parafráza 33., resp. 32. žalmu, prevzatá do CS 1696. Nápev pravdepodobne pôvodný.)

CC 1655, s. 216; CCscript, f 157; CC 1700, s. 200.

28. *Všickni lidé v Pánu spivajte* (parafráza 100., resp. 99. žalmu, bez zaznamenaného nápevu)

CCscript, f 166-167.

e) Ostatné piesne

29. *Ach Otče můj vzhledniž na mne* (pieseň na pôstne obdobie sa vo variovanej podobe „Ach Otče můj vzhledniž z nebe” objavuje neskôr v CS 1674. Nápev nemeckej protestantskej piesne J. Agricolu

„Ich ruf zu dir Herr Jesu Christ”, prevzatej aj nemeckými katolíckymi)

CC 1655, s. 93; CCscript, f 120-121; CC 1700, s. 77.

30. *Alleluja... Radujte se ó křestiane* (pôvodná vianočná pieseň s vlastným nápevom)

CC 1655, s. 47; CC 1700, s. 43.

31. *Ave Maria gratia plena. Tak pozdravil anjel* (preklad nemeckej katolíckej piesne na adventné obdobie „Ave Maria gratia plena, so grüßen die Engel”, nápev z nemeckých prameňov)

CC 1655, s. 18; CC 1700, s. 18. CCscript, f 148-149.

32. *Bůh Duch svatý potešitel* (svätodušná pieseň z CCscript, melódia Lutherovej piesne „Jesus Christus unser Heiland”)

CCscript, f 148-149.

33. *Čas radosti, veselosti* (vianočná pieseň, prevzatá do CS 1674. Nápev odvodený z predreformačného cantia „Omnis mundus jucundetur”.)

CC 1655, s. 48; CC 1700, s. 44.

34. *Dejž Pán Bůh večer vždy veselý* (vianočná koledná pieseň na trojkráľové obchádzky, jej súčasťou sú poznámky odvolávajúce sa na zvyk chodenia s hviezdou! Nápev pôvodný.)

CC 1655, s. 81; CC 1700, s. 65.

35. *Den se sklonuje k skonání* (večerná pieseň, nápev pôvodný)

CC 1655, s. 313; CC 1700, s. 307.

36. *Dite milé* (vianočná pieseň, nápev známy už z maďarského luteránskeho prešovského graduálu z roku 1635)

CC 1655, s. 45; CCscript, f 108-109; CC 1700, s. 41.

37. *Ej Panenka, zmleného Synka* (vianočná pieseň, nápev z luteránskeho

kancionála Jana Musofila z roku 1585) CC 1655, s. 33; CCscript, f 107-108; CC 1700, s. 31.

38. *Hajnal všichni zaspívajme* (ranná pieseň na roráty, tradovaná aj v ľudovom prostredí, nápev už v českých prameňoch z prelomu 15. a 16. storočia)

CC 1655, s. 18; CCscript, f 93-94; CC 1700, s. 18.

39. *Ježiši Kriste Spasiteli náš* (pôstna pieseň, nápev asi pôvodný)

CCscript, f 86, 163-164.

40. *Jezu Kriste Spasiteli náš* (pieseň na pôstne obdobie, nápev neznámeľno pôvodu)

CCscript, f 119-120.

41. *Každého dne spivej verné* (mariánska pieseň, kontrafaktúra na známy nápev českej vianočnej piesne Adama Michnu „Chtíc aby spal”)

CCscript, f 196-197.

42. *Každý křestian má se slušne radovati* (vianočná pieseň, jej textový incipit sa nachádza aj vo Vietorisovej tabulatúre z rokov 1675-1679, melódia staršej českej utrakvistickéj piesne „Anjelové, anjelové jsou spivali”)

CCscript, f 104.

43. *Křistu Pánu k jeho chvále* (pieseň na veľkonočné obdobie, nápev rozšírený v stredoeurópskych kancionáloch od začiatku 17. storočia, protestantských aj katolíckych)

CC 1655, s. 143; CC 1700, s. 127.

44. *Národové pospýchejte* (pieseň s dosť neumelým textom, spievala sa pravdepodobne pri komúniu, jej nápev je v prameni veľmi nejasne notovaný)

CCscript, f 178-179.

45. *O Mária krásny kvitku* (mariánska baroková pieseň, nápev pôvodný)

CCscript, f 90-91.

46. *Obrance unavených* (pieseň cez rok, text bol zaradený do Antológie slovenskej literatúry J. Mišianika. Nápev pôvodný.)

CC 1655, s. 242; CCscript, f 177-178; CC 1700, s. 226.

47. *Pan Bůh náš veliký* (pieseň cez rok na pôvodný nápev)

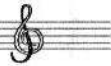
CC 1655, s. 233; CC 1700, s. 217.

48. *Pan Kristus do nebe vstúpil* (text piesne na sviatok Nanebovstúpenia Pána, nápev staročeskej veľkonočnej piesne „Radujme se všichni nyní”)

CC 1655, s. 135; CCscript, f 126-127; CC 1700, s. 119.

49. *Povezte pastýrové* (vianočná pieseň, neskôr prevzatá do CS 1674, nápev pôvodný)

CC 1655, s. 46; CC 1700, s. 42.

50. *Radostná novina. Poslyštež jí* (vianočná pieseň, neskôr prevzatá evanjelikmi do CS 1674. Nápev známy aj z iných uhorských prameňov 17. storočia.)

CC 1655, s. 38; CC 1700, s. 37.

51. *Radujme se křesťane, neb* (pieseň po pozdvihovaní alebo ku komúniu, text je voľnou parafrázou nemeckej piesne „Freut euch ihr lieben Seelen”. Nápev nemeckého pôvodu.)

CC 1655, s. 175; CC 1700, s. 159.

52. *Tento jest čas radostný* (vianočná pieseň s pôvodným nápevom)

CC 1655, s. 43; CC 1700, s. 39.

53. *Ty si moja radost o Ježiši* (preklad latinskej piesne „Meum tu gaudium”, doloženej zatiaľ v dobových poľských prameňoch, kde je aj rovnaký nápev)

CC 1700, s. 319.

54. *Vítaj Králi najvyšší* (vianočná pieseň s pôvodnou melódiou)

CC 1655, s. 41.

55. *Vzkříšenému Kristu Pánu* (veľkonočná pieseň, neskôr prevzatá do CS 1674, nápev pôvodný)

CC 1655, s. 142; CC 1700, s. 126.

56. *Vstúpenému Kristu Pánu* (adaptácia veľkonočnej piesne „Vzkříšenému Kristu Pánu” na sviatok Nanebovstúpenia

Pána s totožným nápevom)

CC 1655, s. 151; CC 1700, s. 135.

57. *Zdravas Maria milosti plena* (voľná parafráza Zdravas, nápev piesne „Ave Maria gratia plena. Tak pozdravil anjel”) CCscript, f 89-90.

Poznámky

¹ Pri starších nápevoch sú v JKS často uvádzané len sprostredkujúce pramene. Napr. u piesne č. 28 „Pride Kristus, Spasiteľ náš” Schneider uviedol ako predlohu melódie Duchovný Spevník F. O. Matzenauera a J. Mathulaya. V skutočnosti je tento nápev už v 2. vydaní Cantus Catholici z roku 1700 pri piesni „Pod tvůj plašt se utikáme”. Podľa našich poznatkov túto mariánsku pieseň aj s melódiou prevzal zostavovateľ 2. vydania Cantus Catholici z Českého kancionálu Václava Matěja Števera (1. vydanie Praha 1683, 2. vydanie tamtiež, 1687, 3. tamtiež, 1697). Je známou skutočnosťou, že veľká časť nápevov našich spevníkov z minulého storočia má starší pôvod.

² Dôvodom pripisovania piesne „Buch se nám nyní narodil” Jurajovi Bánovskému, rektorovi žilinského kolégia (zomrel ešte v roku 1561) je akrostich „Banowsky” resp. „Benowsky”, zložený z prvých písmen jednotlivých strof piesne. Tým by

sme kládli pôvod piesne hlboko do 16. storočia. Napokon, v starších evanjelických prameňoch sa u tejto piesne tradiovalo autorstvo českého cirkevného básnika 2. polovice 16. storočia Jana Musesophila. Treba pripustiť, že autorstvo Juraja Bánovského je naozaj pravdepodobné, keďže súčasníci ho označovali za pôvodcu viacerých duchovných piesní. Porovnaj: Mocko, Ján: História posvätej piesne slovenskej a história kancionálu. Liptovský Sv. Mikuláš, 1909, s. 37; Vilikovský, Jan: Cantus Catholici. In: Bratislava 9, 1935, s. 286; Minárik, Jozef: Renesančná literatúra. Svetová Česká Slovenská. Bratislava, 1985, s. 94.

³ Porovnaj: JKS, pieseň č. 84 „Spievaj a jasaj, zem celá!”

⁴ Do zoznamu nebola zahrnutá pieseň „Buch se nám nyní narodil”.

Vysvetlenie skratiek:

CC (rok vydania) - Cantus Catholici
CCscript - Rukopisná podoba Cantus Catholici

CS (rok vydania) - Cithara Sanctorum
s. - strana, f - fólio (list)

Teoretické východiská koncepcie výučby cirkevnej hudby

JÁN LAITLAUS

1. POJEM CIRKEVNEJ HUDBY

Ohraničme si najprv predmet výkonu služby cirkevného hudobníka.

V cirkevných dokumentoch sa používa nadradený pojem *musica sacra* – posvätná hudba, Bohu zasvätená hudba, vytvorená pre Boží kult.¹ Pod týmto označením sa rozumie „gregoriánsky chorál, posvätný viachlas starodávny aj nový vo svojich rozmanitých druhoch, posvätná hudba pre organ a iné dovolené nástroje a posvätný ľudový spev liturgický alebo vôbec náboženský”.² Posvätnosť spočíva v tom, že hudba svojím výrazom smeruje k nábožnosti:

k nábožnému citovému stavu a postoju, k nábožným intelektovým a obrazným predstavám. V podobnom zmysle môžeme používať v slovenčine zaužívané výrazy *duchovná hudba* a *duchovný spev*, lebo vystihujú podstatu tejto duchovnej kultúry – totiž zameranie sa na duchovné Božie veci ako opak telesných, svetských. Duchovná hudba je však v dnešnom hudobnom živote široký pojem, ktorý neohraničuje nijaký žáner ani hudobný sloh. **Zo subjektívneho hľadiska tvorcu** môže byť duchovnou hudbou napríklad džezová koncertná skladba inšpirovaná náboženskými myšlienkovými prípadne hu-

dobnými motívmi. **Z hľadiska vlastného uvedomelého vnímania** môže byť duchovnou hudbou akákoľvek meditatívna hudba, ktorú si poslucháči asociatívne a citovo spájajú so svetom duchovných či náboženských vecí. V praxi sa však pojem „duchovná hudba” používa najčastejšie na označenie hudobných diel vytvorených pre Boží kult (patria sem napríklad Haydnove omše). Používa sa aj označenie *chrámová hudba*, pre takú, ktorá má svoje miesto v kostoloch.

Najaktuálnejšie a najpresnejšie definovateľné sú v našej problematike činnosti, ktoré sa viažu na dnešné for-

my bohoslužby. Je to *liturgia*, najvyššia forma Božieho kultu (*cultus divinus*), ktorej sa čo do účinnosti nevyrovná nijaká iná cirkevná činnosť.³ Spev a hudba zaujímajú v liturgii „vynikajúce postavenie“ - sú jej „**potrebnou a neodlučiteľnou súčasťou**“.⁴ Spev, ktorý je nositeľom liturgického textu, označujeme ako *liturgický spev* a hudbu, ktorá je priamo spojená s liturgickou činnosťou, označujeme ako *liturgickú hudbu*. Tieto termíny neohraničujú nejaký hudobný druh alebo sloh, ale definujú fungovanie spevu a hudby ako *liturgické konanie*. Katoľická liturgia v sebe zahŕňa slávenie Eucharistie, bohoslužbu Slova, vysluhovanie sviatostí a svätenín a modlitby hodín.

Neliturgickým verejným a cirkevne schváleným formám Božieho kultu sa hovorí pobožnosti (*pia exercitia* - nábožné cvičenia): Tiež sú spojené so spevom a hudbou a teda môžeme v tom zmysle hovoriť o **speve a hudbe pri pobožnostiach**. Dôležitou súčasťou náboženského života je aj cirkevný pohreb, ktorý má tiež svoje obrady a svoje pohrebné spevy a hudbu.

Takto sa konečne dostávame k výrazu „**cirkevná hudba**“. Môžeme ju definovať ako hudbu cirkevného spoločenstva, žáner, ktorý určité cirkev potrebuje, využíva a tvorivo rozvíja.¹⁴ Pojem cirkevnej hudby je aktuálny a odôvodnený v hudobnom školstve, kde sa „**odbor cirkevnej hudby**“ oddeľuje od iných odborov zameraných na výchovu hudobníkov pre koncertný či operný život, hudobných skladateľov, pedagógov, teoretikov a pod.

2. ČINNOSTI CIRKEVNÉHO HUDOBNÍKA

Predmetom činnosti cirkevného hudobníka je v prvom rade liturgický spev a liturgická hudba. Dôležitejší je pritom spev: Keďže zjavené Slovo je podstatnou súčasťou kresťanskej bohoslužby, liturgia od svojho počiatku uprednostňuje reč ako komunikačný prostriedok v zmysle posolstva obracujúceho sa na rozum.⁶ „*Posvätný spev, ktorý sa viaže na slová, je potrebnou, neodlučiteľnou súčasťou slávnostnej liturgie...posvätný spoločný spev vzdvíhuje tak sväté Písmo,*⁷ *ako aj cirkevní Otcovia, aj rímski pápeži, ktorí*

v najnovších časoch presnejšie objasnili pomocnú funkciu cirkevnej hudby pri bohoslužbe“.⁸ Spev nemožno chápať ako pripojenie hudby k textu ani ako prostriedok medzi hudbou a rečou. Je to prastarý a ľudsky prirodzený prejav spájajúci slovo s hlasom. Vo svojej základnej podobe nevyžaduje špeciálne hudobné schopnosti. „*Slovo uschopňuje ľudský hlas vysloviť meno Boha a pomocou spevu pokúša sa ľudský hlas prekonať obmedzené výrazové hranice slova*“.⁹

Najdôležitejšou oblasťou, na ktorú sa činnosť cirkevného hudobníka zameriava, je **omša**. V nej sa spája liturgia Slova s liturgiou Eucharistie. Omša tvorí z teologického hľadiska centrum kresťanského života a je spoločensky najfrekventovanejšou udalosťou kresťanskej verejnosti. Omša sa slúži denne, slávnostnejšie však vo sviatkoch a nedeliach, lebo každá nedeľa je sviatkom zmŕtvychvstania Krista. Podstatná časť týždennej činnosti cirkevného hudobníka smeruje práve k udalosti nedeľnej omše. Vo veľkých farnostiach „odohrá“ organista každú nedeľu štyri až šesť omší, vo všedných dňoch dve alebo tri. Na omšu sa viaže alebo môže viazať **vysluhovanie sviatostí**. Niektoré majú povahu veľkých príležitostných udalostí celého farského spoločenstva (napríklad birmovanie), iné sú viac pravidelnou verejnou službou Cirkvi rodinným spoločenstvám (napríklad vo veľkých farnostiach organista „odohrá“ každú sobotu dva až štyri sobáše. Dôležitou oblasťou je **liturgia hodín** - „verejná a spoločná modlitba Božieho ľudu“.¹⁰ Hudobnosť liturgie hodín vyplýva z jej bytostnej teologickej podstaty: „*Kristus priniesol do tohto pozemského vyhnanstva hymnus chvály, ktorý sa spieva v nebesiach celú večnosť*“.¹¹ V plnom rozsahu (päťkrát denne sa liturgia hodín slávi v rehoľných spoločenstvách. Vo farských spoločenstvách sa slávia najmä nedeľné večery a ich poriadok umožňuje zaujímavé a dôstojné formy využitia hudby. Pre úplnosť treba spomenúť ešte aj **pobožnosti**. Ich tradičné formy (napríklad križová cesta, modlitba ruženca) len malým dielom zamestnávajú organistu. Avšak niektoré nové formy, ktoré vyhladáva mládež, sú rozsiahlou hudobnou oblasťou (napríklad meditatívne a modlitbové slávnosti), ba

markantne posúvajú dopredu celkový vývin duchovnej hudby. Pre úplnosť treba aj v tejto súvislosti pripomenúť **cirkevný pohreb**.

Formy liturgie sú definované pomerne presnými normami, ktoré umožňujú presne určiť úlohy cirkevného hudobníka.

Prevzaté z časopisu *Musicologica Slovaca et Europea XX-XXI*, Ústav hudobnej vedy SAV 1996, 2000.

Poznámky:

¹Inštrukcia *MUSICAM SACRAM* Posvätnej kongregácie obradov zo dňa 5.3.1967, čl. 4a. Slovenský preklad in: *LITURGIA*, časopis pre liturgickú obnovu, roč. II č. 6-7 (2-3/1992).

²Tamže čl. 4b.

³Konšt. *SACROSANCTUM CONCILIIUM*, čl. 7.

⁴Konšt. *SACROSANCTUM CONCILIIUM*, čl. 112.

⁵Udomácnenie výrazu „cirkevná hudba“ asi ovplyvnil aj nemecký vzor Kirchenmusik. Ten má však širší význam ako jeho slovenský preklad, lebo slovo Kirche znamená v nemčine aj cirkev aj chrám. Slovo Kirchenmusik v nemeckej literatúre je ekvivalentom našich výrazov „cirkevná“, „chrámová“ aj „liturgická“ hudba.

⁶Písmo sväté, Kor. 14,15-19.

⁷Písmo sväté, Ef 5,19; Kol 3,6.

⁸Konšt. *SACROSANCTUM CONCILIIUM*, čl. 112.

⁹*UNIVERSA LAUS DOKUMENT '80*. Universa laus, medzinárodné združenie pre bohoslužobnú hudbu, Essen, 23.6.1980, čl. 5.5.

¹⁰Porov.: konštitúcia *LAUDIS CANTICUM* o obnove liturgie hodín zo dňa 1.11.1970. Tiež konšt. *SACROSANCTUM CONCILIIUM*, čl. 83 o liturgii hodín: „*Cirkev ňou neprestajne chváli Pána a oroduje za spásu celého sveta*“. Tiež *LITURGIA HODÍN NA POSVÄTENIE ČASU*, Typis Polyglottis, Vaticanis 1989, Úvod: Je tu myšlienka o Kristovej prítomnosti, „*keď sa Cirkev modlí a spieva*“ a že „*cieľom liturgie hodín je posväcovať deň i celú ľudskú činnosť*“.

¹¹Konšt. *SACROSANCTUM CONCILIIUM*, čl. 83.

Nový národný liturgický spevník v Taliansku

JÁN VELBACKÝ

Od vydania prvého čísla časopisu ADORAMUS TE sa na jeho stránkach pravidelne stretávame a oboznamujeme s problematikou Slovenského liturgického spevníka. O tom, že vytvorenie jednotného národného spevníka je tvrdým orieškom nie len pre slovenský liturgický spev, svedčí aj niekoľko poznatkov a informácií z Talianska.

Ludový spev v Taliansku vie iba zriedkakede upútať svojou príťažlivosťou. Vo väčšine prípadov platí pravý opak. Až na niekoľko diecéz, v ktorých zostavili vlastný spevník piesní pre liturgiu (napr. Milano – Cantemus Domino, Verona – Preghiamo cantando, Lazio – Ossanna, Turín – Nella casa del Padre), zostáva liturgický spev vo väčšine Talianska naďalej zanedbaný. Do liturgie sa podľa vlastného vkusu farského spoločenstva dostali rôzne druhy a žánre. Zväčša sú to neliturgické piesne, ktoré vznikli v prostredí hnutí (Charizmatické hnutie, Fokoláre, Neokatechumenát...).

Práve v týchto dňoch vydali v Taliansku spevník celonárodného charakteru, ktorý by mal vyriešiť tento problém. Zdá sa však, že hľadanie riešenia sa celkom ešte neskončilo a problém ostáva naďalej otvorený.

Prvá idea biskupskej konferencie, vytvoriť spevník na celonárodnej úrovni je z roku 1970. Táto iniciatíva sa však zredukovala iba na zostavenie a vydanie základného zoznamu piesní celonárodného charakteru pod názvom *Repertorio nazionale*.

Tak nasledovalo dlhoročné obdobie stagnácie, kým sa nepristúpilo k ďalšiemu kroku. Od roku 1994 až do roku 1999 národná liturgická komisia pracovala na zostavení nového zoznamu pre celonárodný spevník. Po dlhom období čakania bol práve v týchto dňoch z poverenia Talianskej biskupskej konferencie vytačený nielen nový zoznam piesní, ale aj samotný spevník s názvom *Repertorio nazionale di canti per la liturgia*.

Ako sa spomína v jeho úvode, spevník chce byť odpoveďou na dve požiadavky:

– Určiť vhodné piesne k liturgickému sláveniu vychádzajúc tak z národnej tradície, ako aj z tvorby za posledné desaťročie (piesne s novou melódiou a novým textom a piesne, v ktorých sa zmenil text, melódia však zostala pôvodná).

– Predstaviť niektoré kritériá, ktoré slúžili pri zostavovaní spevníka a tak napomôcť k správne mu výberu piesní na miestnej úrovni.

Nový národný spevník obsahuje 360 spevov (z toho 38 spevov ordinária) rozdelených do týchto okruhov:

– Spevy omšového ordinária (Kyrie, Glória, Credo, Sanctus, Agnus, Alleluja, Modlitba Pána, Aklamácie ľudu).

– Spevy Posvätného Trojdnia.

– Spevy propria pre nedeľné slávenie Eucharistie počas celého liturgického roka.

– Spevy pre eucharistický kult.

– Pohrebné spevy.

Výber repertoáru sa uskutočnil spomedzi 10 000 piesní, zozbieraných z rôznych publikácií (časopisov, brožúr, zbierok) vydaných v Taliansku za posledných 30 rokov. Pri výbere komisia zohľadňovala tieto kritériá: pravdivosť obsahu vzhľadom k viere prežíanej v Cirkvi a vyjadrenej v liturgii, kvalitu jazykového vyjadrenia a hudobnej kompozície a dobrú spevavosť piesní pre zhromaždenie, aby sa vybrané spevy mohli raz stať súčasťou vlastnej kultúry.

Repertoár spevníka je určený pre celé zhromaždenie. Vstupy zboru alebo schóly sa odporúčajú k podpore spevu celého zhromaždenia. Piesne vyhradené iba pre zbor alebo sólistov nemajú v spevníku miesto. 360 piesní nového spevníka je zapísaných jednohlasne, s organovým sprievodom. Pri každej z nich je okrem názvu uvedený autor textu, skladateľ, vydavateľstvo, ktoré skladbu prvýkrát publikovalo a prípadné pramene.

Väčšina textov je zo Svätého Písma, Rímskeho Misála, liturgie. Najmenšiu skupinu tvoria básnické texty súčasných auto-

rov. Práve výberu textov, ako to zdôraznil pri našom rozhovore Antonio Parisi, ktorý bol za zostavenie spevníka zodpovedný, venovala komisia zvláštnu pozornosť. Texty piesní sú v taliančine. V spevníku však môžeme nájsť aj niekoľko piesní v latinčine s priloženým prekladom.

Všetky melódie piesní, okrem tridsiatich, ktoré majú svoj pôvod v gregoriánskom choráli, pochádzajú od súčasných autorov z obdobia posledných tridsiatich rokov.

Cieľom nového spevníka nie je nahradit' celý doterajší repertoár jednotlivých oblastí Talianska, ani zabrániť novej tvorbe. Jeho použitie v praxi sa môže uskutočniť týmito spôsobmi:

– ak diecéza (cirkevná oblasť) už má svoj vlastný repertoár, je vhodné zlúčiť ho s národným (celým alebo aspoň s jeho časťou), tak že sa postupne dostane do jednotlivých komunít a farností.

– ak si diecéza (cirkevná oblasť) ešte nevytvorila svoj vlastný repertoár, nový spevník sa takto môže stať prvým jadrom, okolo ktorého sa vytvorí vhodná zbierka piesní.

Z toho vyplýva, že jeho uplatnenie v praxi, zo strany diecéz a všetkých tých, ktorí sú poverení zaoberať sa liturgickým spevom a hudbou, nie je záväzné, skôr odporúčajúce aj preto, že nie je v stave vyhovieť všetkým oblastným požiadavkám.

Celé dielo liturgickej komisie sa však ešte stále nepovažuje za definitívne a ukončené. Nateraz sa do spevníka nedostali plánované spevy pri slávení prijatia sviatostí ani hymny liturgie hodín. Takisto chýbajú spevy ľudovej zbožnosti. Komisia si však vytýčila za cieľ, že po doplnení chýbajúceho repertoáru pripraví ďalšie vydanie spevníka, ktorý sa bude pravidelne, každých 5-7 rokov, dopĺňovať o nové dodatky.

Na zhodnotenie prijatia, uplatnenia a použitia spevníka v praxi, je zatiaľ ešte priskoro. Jedno je však isté. Jeho vydanie je veľkým a dôležitým krokom vpred pri obnove liturgického spevu v Taliansku.

Liturgický spevník pre tretie tisícročie

Súťaž o najlepšie omšové spevy

Výzva kresťanským umelcom

Adventné nedele

Vedúci Hudobnej sekcie Slovenskej liturgickej komisie vyzýva kresťanských básnikov, textárov a skladateľov k vytvoreniu vynikajúcich spevov do nového celoslovenského *LITURGICKÉHO SPEVNÍKA* vhodných ako *úvodný spev omše*, *spev na prípravu obetných darov*, *spev na prijímanie* a *ďakovný chválospev po prijímaní*. Podmienkou zaradenia do nového spevníka je: vystihnutie myšlienky danej nedele a slávenia, jeho spirituality a výrazu, vysoká umelecká hodnota, technická prístupnosť a predpoklad, aby spev vyvolal u spievajúcich alebo počúvajúcich silný náboženský a umelecký zážitok.

Odporúčané formy: 1. zhudobnenie textu predpísanej antifóny podľa *Rímskeho misála* alebo *Graduale Romanum*, 2. vytvorenie nového básnického textu na motívy predpísaných antifón, 3. vytvorenie novej chrámovej piesne alebo textu pre novú pieseň, 4. doplnenie priliehavej piesne JKS o nové slohy textu na predpísanú myšlienku, 5. adaptácia vhodnej historickej piesne pre súčasnú liturgiu. V prípade potreby zariadi redakcia *Liturgického spevníka* kvalitné zhudobnenie nových básnických textov (so súhlasom ich autorov).

Návrhy do súťaže vyhodnotí komisia odborníkov viacerých profesií. Práce prijaté do spevníka budú odmenené finančnou prémieou.

Návrhy možno poselať na adresu:

Slovenská liturgická komisia,
Hudobná sekcia,
P.O.BOX.113, Kapitulská 11.
814 99 Bratislava,

Uzávierka spevov pre adventné nedele je 31. 8. 2000

KOMENTÁR K VÝZVE

Výzva vedúceho Hudobnej sekcie SLK vychádza z organizovaného úsilia

o budovanie národného liturgického spevu v intenciách liturgickej obnovy Druhého vatikánskeho koncilu a zapadá do systematickej prípravy nového liturgického spevníka. Na tzv. *procesiové spevy*, teda na *úvodný spev omše*, *spev na prípravu obetných darov* a *spev na prijímanie* sa u nás používajú spravidla piesne z *Jednotného katolíckeho spevníka*. Počíta sa s tým, že aj v novom spevníku budú mať tieto piesne najdôležitejšie zastúpenie. V každom prípade treba splniť podmienku *tematického vyjadrenia omše*: texty omše, teda aj texty spevov, ktoré v omši zaznejú, majú zodpovedať *hlavnej myšlienke omše*. Tá je v „čistej forme“ vyjadrená v evanjeliu omše. Takto je usporiadaný na základe prastarej tradície súbor spevov gregoriánskeho chorálu v *GRADUALE ROMANUM*, a tak to predpisuje aj celocirkevný *ORDO CANTUS MISSAE*. Takým spôsobom treba zostaviť aj súbor spevov pre slávenie liturgie s ľudom v slovenskom jazyku.

Umelci, ktorí sa chcú zapojiť do budovania spoločného celoslovenského diela majú široké tvorivé možnosti, ktoré môžu využiť podľa svojej profesie a umeleckého založenia. Musia sa však zahĺbiť do spirituality nedele alebo slávnosti, do ktorej chcú prispieť svojou tvorbou. Musia pochopiť myšlienku a výraz toho slávenia, nechať sa ním inšpirovať.

Tematickým vodítkom môžu byť texty uvedené ako *úvodný spev* a *spev na prijímanie* v *RÍMSKOM MISÁLI*. Zväčša sú to slovenské preklady antifón gregoriánskeho chorálu pre omšu. Tieto slovenské texty síce nie sú určené na to, aby sa spievali (majú sa prečítať vtedy, ak sa v omši nespieva), sú to však texty, ktoré najviac zodpovedajú myšlienke omše. Ak skladateľ a inšpirujú, ponúkajú sa na zhudobnenie: Skladateľ môže pripraviť

z toho textu novú slovenskú *antifónu* pre chrámový zbor, prípadne aj pre striedavý spev s ľudom. Je to aj historicky odôvodnené: Texty antifón gregoriánskeho chorálu vždy inšpirovali aj skladateľov ďalších slohových období.

Inou možnosťou je práca básnika, ktorý využije text príslušnej antifóny ako tému pre svoju básnickú reflexiu, a tá potom posluží na zhudobnenie. Umelecká forma nie je predpísaná – *Cirkev odobruje všetky formy pravého umenia, ak majú potrebné vlastnosti* – uvádza Liturgická konštitúcia *SACROSANCTUM CONCILIUM*. Potrebné je však zachovať ducha liturgie a zvoliť textovo-hudobnú formu vhodnú pre celoslovenský „ľudový“ liturgický spevník. Jednou z možností je príprava textu pre novú chrámovú pieseň.

Veľmi diskutovanou otázkou je adaptácia vzácneho pokladu piesní JKS pre súčasnú liturgiu. Jednou z možností je obohatiť jestvujúce piesne JKS o texty nových slôh, vystihujúcich predpísané myšlienky slávenia. Po mnohých konzultáciách so širším okruhom cirkevných hudobníkov sa stanovilo, že na *Prvú adventnú nedeľu* sa aj v budúcnosti bude používať ako „omšová“ pieseň č. 4 *Bože ku tebe*, na *Druhú adventnú nedeľu* pieseň č. 16 *Oblaky z neba*, na *Štvrtú adventnú nedeľu* pieseň č. 21 *Roste nebesia*. Omšovou pieseň textovo vhodnú pre *Tretiu adventnú nedeľu* JKS neobsahuje, čo je úloha pre novú tvorbu alebo vzdialenejšiu adaptáciu piesne č. 4 *Bože ku tebe*, použitej už v *Prvej adventnej nedeli* (ako praktický sa ukazuje zámer, aby sa obľúbené piesne využili aspoň v dvoch nedeliach liturgického roka).

Pre ďakovný chválospev po prijímaní platí len prostý predpis vo *Všeobecných smerniciach RÍMSKEHO MISÁLA*: *celé zhro-*

maždenie môže spievať nejaký hymnus, žalm alebo iný chválospev.

Hudobná, prípadne básnická forma nových spevov nie je predpísaná – tu majú umelci dostatočnú voľnosť. Podľa Liturgickej konštitúcie SACROSANCTUM CONCILIIUM Cirkev odobruje všetky formy pravého umenia (čl. 112). Predtým však stanovuje, že cirkevná hudba bude tým posvätejšia, čím užšie bude spätá s liturgickým úkonom. Treba mať na pamäti, že LITURGICKÝ SPEVNÍK bude zostavený zo spevov pre ľud, prípadne pre chrámové zbory s účasťou celého zhromaždenia.

K otázkam novej tvorby uvádzame v plnom znení čl. 121 uvedenej Liturgickej

konštitúcie: *Hudobní skladatelia preniknutí kresťanským duchom nech sa pokladajú za povolaných pestovať cirkevnú hudbu a zveľaďovať jej dedičstvo. Nech sa ich skladby vyznačujú vlastnosťami pravej cirkevnej hudby a dajú sa spievať nielen väčšími speváckymi zbormi, ale nech sú prispôbené aj menším spevokolom a napomáhajú činnú účasť celého zhromaždenia veriacich. Texty pre cirkevný spev musia byť v súlade s katolíckym učením, ba nech ponajviac čerpajú zo Svätého písma a z liturgických prameňov.*

Náš časopis ADORAMUS TE slúži ako médium informácií a výmeny názorov

v oblasti prípravy nového LITURGICKÉHO SPEVNÍKA. K otázkam procesiových spevov priniesol už viaceré materiály, podrobnejší je najmä cyklus štúdií Antona Konečného PROBLEMATIKA SLOVENSKEHO LITURGICKÉHO SPEVNÍKA.

Na uvedenej adrese Slovenskej liturgickej komisie možno požiadať aj o odborné konzultácie s liturgistami a pracovníkmi redakcie spevníka. Podobná výzva bude uverejnená ešte aj pre spevy iných období liturgického roka.

(Redakcia prípravy LITURGICKÉHO SPEVNÍKA)

Spiritualita adventného obdobia

HELENA KOCHIAROVÁ

Adventné obdobie má dvojaký význam: je časom prípravy na slávnosť Narodenia Pána, v ktorom sa pripomína prvý príchod Božieho Syna medzi ľuďmi, a zároveň je to čas, v ktorom sa touto pripomienkou zameriava ľudská myseľ na očakávanie druhého Kristovho príchodu na konci vekov. Z týchto dvoch dôvodov Adventné obdobie je časom nábožného a radosného očakávania.

PRVÁ ADVENTNÁ NEDEĽA

Očakávanie Pána, bdelosť, pripravenosť, nádej

In. Ž 24,1-3 *K tebe, Pane, dvíham svoju dušu, Tebe dôverujem, Bože môj. Nech nie som zahanbený a nech moji nepriatelia nezvíťazia nado mnou. Ved' nikto, čo dúfa v teba, nebude zahanbený.*

A 1.č. Iz 2,1-5 *Pán zhromaždí všetky národy vo večnom pokoji Božieho kráľovstva. R. S radosťou pôjdeme do domu Pánovho. Ž 122,1-2.4-5.6-7.8-9. 2.č. Rim 13,11-14a *Naša spása je blízko. Al. Ž 85,8 Ukáž nám, Pane, svoje milosrdenstvo a daj nám svoju spásu. Ev. Mt 24,37-44 Bdejte, aby ste boli pripravení.**

B 1.č. Iz 63,16b-17.19b;64,2b-7 *Kiež by si prelomil nebesia a zostúpil! R. Bože, obnov nás, rozjasni svoju tvár a bude-me spasení. Ž 80,2a+3b.15-16.18-19. 2.č. Kor 1,3-9 *Očakávame zjavenie nášho Pána Ježiša Krista. Al. Ž 85,8 Ukáž nám, Pane, svoje milosrdenstvo a daj nám svoju spásu. Ev. Mk 13,33-37 Bdejte, lebo nevíete, kedy príde pán domu.**

C 1.č. Jer 33,14-16 *Vykličí z Dávida spravodlivý výhonok. R. K tebe, Pane, dvíham svoju dušu. Ž 25,4bc-5ab.8-9.10+14. 2.č. Sol 3,12 (4,2. *Nech Pán posilní vaše srdcia, keď príde Kristus. Al. Ž 85,8 Ukáž nám, Pane, svoje milosrdenstvo a daj nám svoju spásu. Ev. Lk 21,25-28. 34-36 Blíži sa vaše vykúpenie.**

Co. Ž 34,13 *Pán dá požehnanie a naša zem vydá svoje plody.*

Ev o blížiacom sa druhom príchode Pána vyzýva k bdelosti a pripravenosti. SZ. A a B: Izaiášovo videnie mesiášskej ríše pokoja, v ktorej Pán zhromaždí všetky národy a volá po príchode Božieho kráľovstva, v C u Jeremiáša zaznieva prísľub spásy. NZ z Pavlových listov: v A napomína, aby sme precitli zo sna a odložili

skutky tmy. *Ved' teraz je nám spása bližšie... Noc pokročila, deň sa priblížil, v B vyjadruje Pavlovu vďaku za všetky milosti, kým očakávame, že sa zjaví náš Pán Ježiš Kristus, v C sa Pavol modlí za rast v láske: *Nech posilní vaše srdcia, aby ste boli bez úhony... keď príde náš Pán.**

DRUHÁ ADVENTNÁ NEDEĽA

Ján Krstiteľ, pokánie, pripravte cestu Pánovi

In. Iz 30,19.30 *Lud Siona, hľa, Pán príde spasit' národy, ozve sa svojim velebným hlasom, a vaše srdcia sa zaradujú.*

A 1.č. Iz 11,1-10 *Podľa spravodlivosti bude súdiť chudobných. R. V jeho dňoch bude prevítat' spravodlivosť a plnosť pokoja. Ž 72,2.7-8.12-13.17. 2.č. Rim 15,4-9 *Kristus vykúpil všetkých ľudí. Al. Lk 3,4.6 Pripravte cestu Pánovi, vyrovnajte mu chodníky! Každé telo uvidí Božiu spásu. Ev. Mt 3,1-12 Robte pokánie, lebo sa priblížilo nebeské kráľovstvo.**

B 1.č. Iz 40,1-5. 9-11 *Pripravte cestu Pánovi. R. Ukáž nám, Pane, svoje milosrdenstvo a daj nám svoju spásu. Ž 85,9ab-10.11-12.13-14. 2.č. 2Pt 3,8-14*

Očakávame nové nebo a novú zem. **Al.** Lk 3,4,6 Pripravte cestu Pánovi, vyrovnajte mu chodníky! A každé telo uvidí Božiu spásu. **Ev.** Mk 1,1-8 Vyrovnajte chodníky Pánovi.

C 1.č. Bar 5,1-9 Boh ukáže tvoj lesk. **R.** Veľké veci urobil s nami Pán a máme z toho radosť. Ž 126,1-2ab.2cd-3.4-5.6. **2.č.** Flp 1,4-6. 8-11 Budte čisti a bez hany pre Kristov deň. **Al.** Lk 3,4,6 Pripravte cestu Pánovi, vyrovnajte mu chodníky! A každé telo uvidí Božiu spásu. **Ev.** Lk 3,1-6 Každé telo uvidí Božiu spásu.

Co. Bar 5,5; 4,36 Jeruzalem, postav sa na výšinu a hľad', aká radosť ti prichádza od tvojho Boha.

Ev obsahuje výzvy Jána Krstiteľa k pokániu: Pripravte cestu Pánovi, vyrovnajte mu chodníky...SZ A sľubuje výhonok z koreňa Jesseho a vykresľuje jeho slávny príbytok v žiarivých farbách: *Vlk bude bývať s baránkom... dojča sa bude hrať nad dierou hada... nik nebude škodiť...* V B a C sa návrat Božieho ľudu stáva povzbudivou radostnou zvesťou dovršenia spásy v blížiacom sa Pánovom príchode. V NZ A je Kristus zvestovaný ako ten, ktorý prináša univerzálnu spásu, ktorý nastolí nové nebo a novú zem - B. Pre tento Kristov deň máme byť čisti a bez hany - C.

TRETIA ADVENTNÁ NEDEĽA

Ján Krstiteľ, radosť z blízkosti Pánovho príchodu

In. Flp 4,4,5 Radujte sa neprestajne v Pánovi! Opakujem: Radujte sa! Pán je blízko.

A 1.č. Iz 35,1-6a. 10 Boh sám príde a spasí vás. **R.** Príd', Pane, príd' a zachráň nás. Ž 146,7.8-9a.9bc-10. **2.č.** Jak 5,7-10 Posilnite si srdcia, lebo Pánov príchod sa približuje. **Al.** Iz 61,1 Duch Pána je nado mnou; poslal ma hlásať radostnú zvesť chudobným. **Ev.** Mt 11,2-11 Ty si ten, ktorý má prísť, alebo máme čakať iného?

B 1.č. Iz 61,1-2a. 10-11 Radostou jasám v Pánovi. **R.** Duša mi plesá v mojom Bohu. Lk 1,46-48.49-50.53-54. **2.č.** Sol 5,16-24 Aby sa zachoval váš duch, duša i telo, keď príde Pán. **Al.** Iz 61,1 Duch Pána je nado mnou; poslal ma hlásať radostnú zvesť chudobným. **Ev.**

In 1,6-8. 19-28 Medzi vami stojí ten, ktorého nepoznáte.

C 1.č. Sol 3,14-18a Pán plesá nad tebou a jasá. **R.** Plesajme a jasajme, lebo uprostred nás je Svätý, Boh. Iz 12,2-3.4bcd.5-6. **2.č.** Flp 4,4-7 Pán je blízko. **Al.** Iz 61,1 Duch Pána je nado mnou; poslal ma hlásať radostnú zvesť chudobným. **Ev.** Lk 3,10-18 Čo máme robiť my? **Co.** Iz 35,4 Povedzte skleslým na duchu: Vzchopte sa, nebojte sa! Hľa, náš Boh prichádza a prináša nám spásu.

Ev A stavia pred oči Jána Krstiteľa, ktorý sa z väzenia nechá opýtať Ježiša: Ty si ten, ktorý má prísť, alebo máme čakať iného? Ježiš v odpovedi poukazuje na Izaiášom predpovedané zázraky a samotného Jána nazve poslom, ktorý má Mesiášovi pripraviť cestu. V Ev B sa Ján nazýva hlasom volajúceho na púšti, ktorý pripravuje cestu Pánovi. V C Ján Krstiteľ dáva rôznym skupinám ľudí návod, ako majú žiť a odvádza pozornosť od seba na prichádzajúceho Mesiáša. Jánov hlas, ktorý mal a má silu, vzbudzuje našu pozornosť, lebo priam vzrušujúco upozorňuje na aktuálnosť, blízkosť Pánovho príchodu. Touto radostnou predtuchou presiaknutá liturgia slova tejto nedele jej dala aj názov - nedel' a radosti. V SZ A,B prorok Izaiáš vyjadruje radostnú zvesť o príchode spásy a nadšene opisuje zázračné skutky Mesiáša. Aj čítanie C nabáda k plesaniu a radosti. NZ čítania vyzývajú k trepezlivosti až do Pánovho príchodu - A, k ustavičnej radosti, k modlitbe bez prestania, k viere, k skúmaniu, čo je dobré, k posväteniu pre príchod Pána Ježiša Krista - B, C opakuje výzvu k radosti, povzbudenie k odovzdanosti a dôvere.

ŠTVRTÁ ADVENTNÁ NEDEĽA

Zvestovanie, anjel Gabriel, Panna Mária, Jozef, Alžbeta, Magnifikat

In. Iz 45,8 Nebesia, roste z výsosti a z oblakov nech k nám zostúpi Spravodlivý. Otvor sa, zem, a zrod' Spasiteľa!

A 1.č. Iz 7,10-14 Hľa, panna počne. **R.** Hľa prichádza Pán, on je Kráľ slávy. Ž 24,1-2.3-4ab.5-6. **2.č.** Rim 1,1-7 Ježiš Kristus, z Dávidovho rodu, Boží Syn. **Al.** Mt 1,23 Hľa, Panna počne a porodí syna a dajú mu meno Emanuel, Boh s nami. **Ev.** Mt 1,18-24 Ježiš sa narodí z Márie, zasnúbenej s Jozefom, synom Dávidovým.

B 1.č. 2Sam 7,1-5. 8b-12. 14a.16 Dávidovo kráľovstvo potrvá pred Pánom naveky. **R.** Tvoje milosrdenstvo, Pane, ospevovať budem naveky. Ž 89,2-3.4-5.27+29. **2.č.** Rim 16,25-27 Teraz bolo zjavené od vekov skryté tajomstvo. **Al.** Lk 1,38 Hľa, služobnica Pána; nech sa mi stane podľa tvojho slova. **Ev.** Lk 1,26-38 Počneš a porodíš syna.

C 1.č.: Mich 5,1-4a Z teba vzide zvrchovaný vládca Izraela. **R.** Bože, obnov nás, rozjasni svoju tvár a budeme spasení. Ž 80,2ac+3b.15-16.18-19. **2.č.** Hebr 10,5-10 Prichádzam, aby som plnil tvoju vôľu. **Al.** Lk 1,38 Hľa, služobnica Pána, nech sa mi stane podľa tvojho slova. **Ev.** Lk 1,39-45 Čím som si zaslúžila, že matka môjho Pána prichádza ku mne?

Co. Iz 7,14 Hľa, Panna počne a porodí Syna, a dá mu meno Emanuel, to značí Pán s nami.

Ev A hovorí o anjelovom posolstve Jozefovi, že môže vziať Máriu k sebe, lebo počala z Ducha Svätého. Cyklus B a C o zvestovaní Pána a o Máriinej návšteve u Alžbety, ktorá ju blahoslavi za jej vieru. Mária odpovedá ďakovným Magnifikat. SZ A poukazuje na Pánovu Matku. Achazovi sám Boh dáva znamenie skrze Izaiáša: *Hľa, Panna počne a porodí syna a dá mu meno Emanuel.* V cykle B zvestuje Boh prostredníctvom proroka Nátana trvanie Dávidovej ríše. V cykle C predpovedá prorok Micheáš, že Mesiáš príde z Efratského Betlehema. NZ A - prvé verše listu Rimanom, v ktorých Pavol hovorí o svojom povolaní zvestovať evanjelium Božieho Syna. Posledné verše tohto listu, tzv. záverečná doxológia, tvorí čítanie cyklu B. Čítanie cyklu C prináša slová Krista pri jeho vstupe do sveta: *Nechcel si obetu ani dar, ale dal si mi telo...* Hľa, prichádzam, aby som plnil tvoju vôľu. (Odseky o spiritualite spracovala sr. Jaroslava)

Skratky

In	úvodný spev
Of	spev na prípravu obetných darov
Co	spev na prijímanie
A,B,C	ročné cykly
1.č.	prvé čítanie
R.	responzum
2.č.	druhé čítanie
Al	aleluja
Ev	evanjelium
SZ	čítanie zo Starého zákona
NZ	čítanie z Nového zákona

Universa - Laus - Dokument 80

O hudbe pri bohoslužbe

ÚVOD

Od roku 1962 sa z vlastnej iniciatívy stretal kruh cirkevných hudobníkov, hudobných a liturgických vedcov a dušpastierov z rôznych krajín, aby sa zaoberali problematikou cirkevnej hudby a jej úlohou pri bohoslužbe. V roku 1965 vystúpili verejne vo švajčiarskom Freiburgu ako usporiadatelia medzinárodného kongresu cirkevnej hudby. Transformácia na spolok „Universa Laus“ (všeobecná chvála) nastala v roku 1966. Medzinárodný študijný okruh pre spev a hudbu v liturgii *Universa Laus* nie je cirkevno-hudobná organizácia alebo dokonca oficiálna inštitúcia. Je to fórum pre výskum, informácie a rozhovory už v spomenutej oblasti. Iniciatíva na prvé stretnutie vychádzala od príslušníkov rôznych kresťanských vyznaní.

Priamym podnetom bola reforma liturgie Druhého Vatikánskeho koncilu v rímsko-katolíckej cirkvi. Historické, teologické, pastorálne a technické otázky hudby pri bohoslužbe stáli v popredí pracovných zasadaní v Cresuz (Švajčiarsko) 1962, Mulheim (Porúrie NSR) 1963, Taizé 1964, Lugano 1966 a oboch prvých verejných kongresov vo Freiburgu (Švajčiarsko) 1965 a v Pamplone (Španielsko) v roku 1967. V nasledujúcich rokoch rokovala *Universa Laus* o príkladoch pre hudobné uskutočnenie liturgickej reformy v rozličných jazykových a kultúrnych oblastiach. Konzultácie viedli k výmene názorov s otázkami a k výsledkom výskumu hudobnej psychológie, sociálnych vied, semiotiky a lingvistiky.

Na pracovnom zasadaní v Gentinnes v Belgicku v roku 1977 bol vytýčený plán s cieľom sformulovať a zhrnúť spoločne získané výsledky ako základ pre ďalšiu prácu.

Zvláštne ťažkosti pri vypracovaní dokumentu vyplývali z rôznosti cirkevno-hudobných tradícií a hudobných kultúr. Určité problémy, ktoré stoja tu a tam v popredí, ako napríklad úloha organistu, nový význam kantorskej služby, použitie určitých hudobných nástrojov sa

ukázali skôr ako regionálne problémy. Za druhé formulácia spoločných úvah v rozličných rečiach nastolila nielen problémy prekladu a terminológie. Rozdiely hudobnej mentality, spôsobov pozorovania a zvyklostí v myslení si opätovne vyžadovali prieskum a zjednotenie vyjadrovania.

O prvom návrhu tejto úvahy o hudbe pri bohoslužbe sa rokovalo na pracovnom zasadnutí v Luxemburgu v roku 1978. Na tomto základe a pri ďalších konzultáciách sa vypracovali formulácie vo francúzskej, talianskej, španielskej, anglickej a nemeckej reči. Formuláciu textu v nemeckej reči schválila nemecká skupina na pracovnom zasadnutí v Essene 23.6.1980.

1. SPEV ZHROMAŽDENÝCH PRI BOHOSLUŽBE

1.1 Keď sa ľudia zhromaždia v Ježišom mene, aby vzájomne spolu slávil tajomstvo svojej viery, uskutoční sa ich spoločné konanie - liturgia, v rozmanitých bohoslužobných formách. V nich zaujíma spev a hudba výnimočné miesto.

1.2 Kresťanská bohoslužba zahŕňa v sebe:

- zvestovanie spásy Ježiša Krista,
- odpoveď zhromaždených veriacich,
- sprítomnenie jednoty medzi Bohom a ľuďmi pomocou znamení.

Úlohou rôznych spôsobov spevu a hudby v tomto liturgickom konaní je:

- pri všetkých formách biblického zvestovania spolupôsobiť a zdôrazňovať ich,
- vyznaniu viery, prosbám a vzdávaniu vďaka dať obsahly prejav,
- sviatostné konanie z jeho dvojitého hľadiska ako slovo a znamenie objasňovať.

1.3 V kresťanských liturgiách zahrnuté formy vokálnej a inštrumentálnej hudby označujeme ako „hudbu kresťanských liturgií“ alebo ako „hudbu kresťanskej bohoslužby“. Bežné pojmy „cirkevná

hudba“ alebo „musica sacra“ sú menej jednoznačné.

1.4 Pod bohoslužobnou hudbou rozumieme všetky formy vokálnej a inštrumentálnej hudby počas bohoslužby. Ohraničujeme ich od jednoduchého hovorenia a obvyklých ruchov. Tento pojem hudby je obsiahlejší, než bežné chápanie hudby a spevu v určitých kultúrnych oblastiach.

2. HUDBA BOHOSLUŽBY A ROZLIČNÉ HUDBNÉ KULTÚRY

2.1 Ako reči a znamenia kresťanskej bohoslužby sú vypožičané z kultúr, v ktorých sa radosné posolstvo zvestovalo a zvestuje, tak aj hudba bohoslužby vyplýva z foriem vokálnej a inštrumentálnej hudby (muzicírovania) kultúr, v ktorých sa liturgia slávi.

2.2 V priebehu histórie si síce rozličné cirkvi vytvorili repertoár spevov, ktorý považujú za svoj vlastný, ale neexistuje nijaká hudba, ktorá by bola špecifickou hudbou kresťanskej bohoslužby.

2.3 Kresťanské obce používajú vo svojej bohoslužbe rozličné druhy hudby a to spôsobom viac alebo menej im vlastný. Ich spievanie a hranie je súčasťou konania, ktoré má vždy vyjadrovať novú aktualitu spasenia v Ježišovi Kristovi. Hudba kresťanskej bohoslužby je teda nielen produkt jej kultúrneho prostredia. Ona sa skôr vždy ako všetko liturgické konanie - prezentuje podľa skúseností evanjelia, ktoré sú vždy zároveň pamäťou, obrátením a posmrtným očakávaním. Tieto „evanjeliové“ znaky nemožno však oddeľovať od kultúrnych foriem s ktorými sú spojené.

2.4 Rozlišujeme dva podstatné znaky hudby kresťanskej bohoslužby ako liturgie:

- jej pospolitý charakter,
- zvláštny význam slova.

2.5 Hudba kresťanskej bohoslužby predstavuje výber z foriem hudby a jej

interpretácie, ktoré sú v určitej spoločnosti bežné. Pri prispôbovaní sa bohoslužbe sa tieto formy interpretácie viac alebo menej obmeňujú.

2.6 Nie všetky formy interpretácie v určitej spoločnosti sa rovnako hodia pre liturgiu alebo sú bezprostredne použiteľné. Toto obmedzenie sa netýka len

mimo-náboženských foriem muzicovania, ale aj kresťanskej cirkevnej hudby minulých období alebo cudzích kultúr.

2.7 Naproti tomu môže liturgia vychytiť alebo si vynútiť formy muzicovania, ktoré sú v hudobnom prostredí neznáme alebo neobvyklé.

2.8 Bohoslužba je celok, v ktorom všetky elementy - hudobné a mimohudobné - spolu súvisia. Hudba kresťanskej bohoslužby sa teda nedá odlúčiť od miesta zhromaždenia, architektúry, výtvarného umenia, reči a poézie, gestikulácie a tanca. (pokračovanie)

Vývoj gregoriánskeho chorálu

Úpadok a obnova

P. AMBRÓZ, M. ŠTRBÁK

OBDOBIE ÚPADKU

Už v minulej časti našich kapitol vývoja gregoriánskeho chorálu sme si povedali, že vznikom diastematickej notácie sa postupne, ale iste začína dekadencia gregoriánskeho chorálu.

V nasledujúcich stáročiach sa pôvodná tradícia úplne zmení, ba možno povedať, že prichádza k jej zničeniu. Prvým takýmto krokom bolo skracovanie melódií „v mene reči“ v polovici 12. storočia nasledovníkmi sv. Bernarda z Clairvaux „v mene evanjelia“. Cisterciáni, ako sa nazývali, chceli uskutočniť evanjelióvu chudobu. Tónové bohatstvo chorálu ako aj rozsah nôt rigorózne zredukovali.

V nasledujúcich storočiach prichádzalo k ďalším zmenám. Rástol význam sekvencií a trópov a prehlbujúci úpadok sa zavŕšil obdobím Tridentského koncilu (1545-1563). Možno povedať, že tieto zmeny a potlačenie chorálu ovplyvnila aj architektúra. Je potrebné si uvedomiť, že gregoriánske spevy vznikali v predrománskych a románskych chrámoch, ktoré boli oveľa menšie ako gotické katedrály a barokové baziliky.

Vplyvom vývoja modernej notácie upadá neumatická notácia pomaly do zabudnutia. Z pôvodných, pre interpretáciu tak veľmi dôležitých znamienok ostali iba melodickej línie fixujúce štvorčeky kvadratickej notácie. A tak interpretáciu podľa pôvodnej neumovej notácie, ktorá umožňovala realizáciu

interpretovho čítania, nahradil stereotypný prednes rovnakej dĺžky notových hodnôt.

Tridentský koncil odstránil prebujnené stredoveké trópy a sekvenciové básne. Pápež *Gregor XIII.* chcel ponúknuť zreformovanie gregoriánskych spevov.

V roku 1577 oslovil s požiadavkou rekonštrukcie omšových spevov a spevov officia (liturgie hodín) známeho skladateľa *Giovanniho Pierluigiho da Palestrinu (1525 – 1594)*, ktorý podnikol zásahy a korektúry. To, čo majster z rozličných príčin neučinil, urobili za neho na objednávku vydavateľstva Raimondi jeho dvaja žiaci *Felice Anerio (1560-1614)* a *Francesco Suriano*. Dnešní odborníci sa domnievajú, že Palestrina mal z úprav strach, pretože úplne nerozumel tajomstvu, ktoré gregoriánsky chorál ukrýva. Výsledok prepracovania melódií vydalo v rokoch 1614-1615 rímske nakladateľstvo rodiny Medici „*Editio Medicea*“¹. Neskoršie sa tomuto vydaniu dávalo prednostné postavenie a ešte v roku 1873 prišlo k novému vydaniu.

Medicei z roku 1614 *Franzom Xaverom Haberlom* v Regensburskej tlačiarňi, ktoré doporučilo pápežské Breve *Pia IX.* z 3. 5. 1873. Neo-Medicea, ako aj jej neskoršie vydania v rokoch 1877, 1878 (opäť s Breve *Leva XIII.*), 1883 a 1894 boli autenticky vysvetľované a obsahovali aprobáciu (schválenie) Kongregácie pre rítu².

Je potrebné veľmi jasne povedať, že táto úprava priam zničila gregoriánsky chorál. Potvrdzujú to slová Godeharda Joppicha: „Týmto zažiarila posledná kapitola jedných ukrutne plných pašii. Z nevedomosti bola pochovaná jedna zmrzačená mŕtvoľa. Gregoriánsky chorál bol mŕtvuľa.“³

Počas koncilu sa v Tridente pravidelne uskutočňovali koncerty polyfónie pod vedením Palestrinu, ktorý bol v tejto hudobnej oblasti najuznávanejším skladateľom. Tie mali taký úspech, že Palestrina dostal od pápeža požiadavku reformy k rekonštrukcii a postupnému zavedeniu polyfónie do liturgie katolíckej cirkvi. Gregoriánsky chorál prestával mať zmysel ako jednoglas. Uplatňoval sa ako vedúci tematický materiál v polyfónii.

Palestrinovi žiaci nevedeli pochopiť ako je možné, že neprízvučné slabiky obsahujú v pôvodnom choráli bohaté melizmy, zatiaľ čo prízvučné slabiky obsahujú iba jeden, resp. dva tóny. A preto nastal pri „rekonštrukčných prácach“ posun melizmiem z neprízvučných slabík na prízvučné. Týmto sa stratil charakter a celkový zmysel chorálu. Možno obrazne povedať, že chorál bol približne tri storočia mŕtvuľa.

OBDOBIE OBNOVY

Ak sa posunieme v histórii ďalej, možno povedať, že obdobie obnovy, ktoré začí-

na začiatkom 19. storočia je nevyhnutné rozdeliť na dve obdobia:

- obdobie medzi rokmi 1833-1930,
- obdobie po roku 1952, ktoré trvá dodnes.

I. obdobie

Po nepokojoch na konci 18. a začiatkom 19. storočia začali hudobní vedci opäť s výskumom liturgie a gregoriánskeho spevu, ktorý už pred nimi začali *Abbé Jean Lebeuf* a *Dom Pierre Jumiilhac* vo Francúzsku a zvlášť opát *Martin Gerbert* v Nemecku. Viac ako ich predchodcov ich k štúdiu stredoveku podnecovalo predchádzajúce duchovné napätie romantizmu. Najznámejší vedec tohoto hnutia bol *Francois Joseph Fetis*. Približne v polovici 19. storočia sa začal vo Francúzsku rozmach mníšskeho života. Je pritom charakteristické, že obnova benediktínskeho života bola spojená s liturgickou oslavou, ktorá bola jej podstatným základom. Prirodzene sa tak dialo s úzkym prepojením na gregoriánsky chorál. Jednou s najdôležitejších postáv dejín liturgiky a spevu bol benediktínsky opát *Dom Prosper Guéranger*.

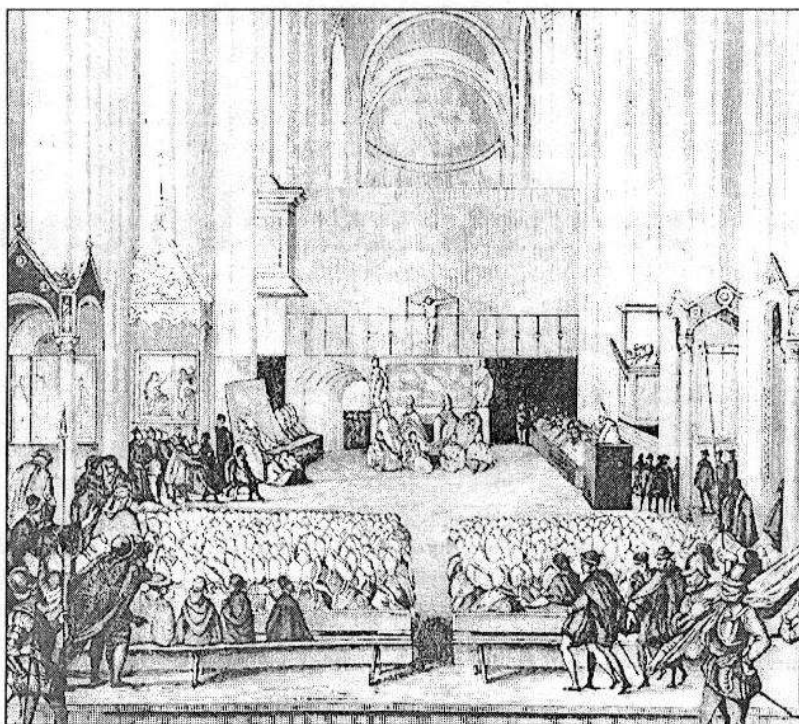
Prosper-Luis-Pascal Guéranger sa narodil 4. apríla 1805 v Sablé-sur-Sathe vo Francúzsku. Za kňaza ho vysvätili 7. 10. 1827. V roku 1833 kúpil spolu s piatimi spoločníkmi starý priorát maurínova a začali v ňom žiť benediktínskym spôsobom života. Nesmieme zabudnúť, že Francúzska revolúcia zničila všetky kláštory. Nastáva však obnova. Guéranger sa v roku 1837 stal prvým benediktínskym opátom. Bol nadšený opätovným zavedením, respektíve obnovou rímskej liturgie. Vydáva časopis *Le Mémorial catholique*, v ktorom sa zasadzuje za liturgiu. Z jeho diel treba ešte spomenúť *Institutions liturgique* (1840), *De la monarchie pontificale* (1870), *L'année liturgique*. Prosper Guéranger nechal zozbierať všetky dostupné liturgické a gregoriánske kódexy a v kláštore Solesmes začala práca na ob-

nove rímskej liturgie, na obnove mníšskeho života a na obnove gregoriánskeho chorálu. Prosper Guéranger zomrel v Solesmes 30. januára 1875.

Vývoj obnovy šiel však ďalej. V roku 1847⁴ objavili v knižnici lekárskej fakulty

lávalo sa na Palestrinovu autoritu a na 30-ročné pápežské privilégium, ktoré im malo zaistiť všeobecnú a konečnú platnosť. Je zaujímavé, že pápež Lev XIII., ktorý vydal v roku 1878 Breve na opätovné vydanie Neo-Medicei, uznal aj

Porthierove „anti-regensburské“ vydanie listom z 3. marca 1884. Avšak až listom opätovi Solesmes Paulovi Delatte zo 17. mája 1901 chváli tieto výskumy chorálu. Vyslovuje pritom nádej, že aktivita obnovy chorálu v kláštore Solesmes bude mať šťastlivý vplyv pre celú Cirkev. (pokračovanie)

Tridentínsky koncil

foto: archiv

v Montpellier stredoveký chorálový rukopis. Išlo o dvojito notovaný kódex. Pod adriatickými francúzskymi neumami boli pripojené písmenká, ktoré dali konečný kľúč k rozlúšteniu neum. Niekoľko rokov neskôr boli vydané spevy kódexu z 11. storočia ako *Graduale Romanum* pre diecézu Reims a Cambrai. V Trieri ich v roku 1863 vydal Michael Hensensdorf ako aj s graduálom podľa podkladu starých rukopisov. Obe vydania predstavujú prvé kroky na ceste k pôvodným a nefalšovaným melódiám.

V prácach na obnove gregoriánskeho chorálu sa najprv pracovalo pod vedením *Dom Paula Jausionsa*. Neskôr pokračoval v tejto aktivite *Dom Joseph Pothier* a *Dom André Mocquereau*. Dokumentácia tejto činnosti bola predložená vedeckému svetu monumentálnej sady faksimile „*Paleographie musicale*“ (prvý zväzok vydaný v roku 1899 obsahuje faksimile rukopisu 339 zo St. Gallen) v roku 1889. Už v roku 1883 vydal *Dom Pothier* „*Liber Gradualis*“ ako odpoveď na vydanie regensburského vydavateľstva **Pustet**, ktoré pripravilo nové vydanie „*Editio medicea*“ a odvo-

¹ Medičeská tlačiareň bola pomenovaná po kardinálovi Ferdinandovi de Medici. Hudobné prepracovanie gregoriánskeho chorálu vydané pod názvom *Medicea* bolo dlho omylom pripisované Palestrinovi.

² *Decretum Approbationis, Haec nova editio typicae apprime conformis reperita est. In fidem etc. Ex Secretaria Sacrorum Rituum Congregationis.*

³ Joppich, Godehard: sprievodný text ku gramofónovej platni s názvom: *Gregorianischer choral*, Archiv - Protuktion 2723084

⁴ 8. decembra 1847 objavil *Felix d'Anjou* na lekárskej fakulte v meste Montpellier kódex pochádzajúci zo St. Benigue pri Dijone. Získal sa tak kľúč na rozlúštenie problému neumovej notácie. Kódex **H 159** obsahuje spevy omšového propra v modálnom poriadku a zaznačuje tak neumy ako aj názov noty (písmenko naznačujúce výšku tónu).

Medzispěvy v obnovené liturgii

Graduál

AMANTIUS AKIMJAK, OFS

V Starom zákone sa spomínajú rôzne spôsoby spievania žalmov. S. Corbin podľa

H. Avenaryho a E. Gerson-Kiwi ich charakterizuje nasledovne:

- každý verš zaspieva kantor a spoločenstvo ho zopakuje,
- kantor zaintonuje žalm, a všetci pokračujú v ďalšom texte,
- kantor spieva fragment zo žalmu, ktorý plní úlohu refrénu, a všetci ho opakujú,
- kantor spieva žalm, a spoločenstvo po každom verši opakuje refrén Aleluja,
- kantor a spoločenstvo spievajú na striedačky (pol verša spieva kantor a pol verša spoločenstvo; niekedy tá druhá časť textu je stále tá istá),
- kantor spieva žalm a asistencia opakuje niektoré verše,
- do textu žalmu sú pridané nové slová a hudba,
- kantor spieva žalm, ktorého začiatok (prvá časť prvého verša) všetci opakujú.¹

Synagogálny spôsob spievania žalmov prijalo aj kresťanstvo. Hneď od začiatku kresťanstva mali žalmy v liturgii veľmi dôležitú úlohu. Podľa synagogálnych pobožností predeloval spev žalmu jednotlivé čítania zo Svätého písma, zároveň bol však vždy pokladaný za ich súčasť. Spočiatku sa žalmy prednášali deklamovaným spôsobom a až neskôr nadobúdali zložitejšie melodické formy.² Hlavný dôraz sa kládol na odovzdávanie slova. Hudba bola až na druhom mieste, plnila skôr úlohu pomocnú. Responzóriový spôsob spievania žalmov, dedičstvo židovskej synagogálnej liturgie, sa v kresťanstve praktizoval hneď od počiatku a v 4. storočí sa rozšíril v celej Cirkvi. Už sv. Augustín hovorí o žalme s veršom, ktorý sa opakoval. Aj dlhšie žalmy sa spievali do konca, neskracovali ich. Refrén spoločenstva obsahoval obyčajne celý verš daného žalmu, alebo len jeho začiatok. Tie refrény, ktoré sa často opakovali, boli ľudu dobre známe.³ Jednoduché spracovanie žalmov sa aplikovalo do 5. storočia.⁴ V 6.

storočí sa postupom času melódia žalmu stávala čoraz viac zložitejšia a postupne nadobúda melizmatickú formu. Melodicky rozvinuté verše spieva špeciálne školený sólista. Pomerne zložitým sa na prednes stáva aj responzórium. Namiesto celého zhromaždenia ho interpretuje schóla spevákov. Používanie melizmatického spracovania textu bolo zároveň príčinou postupného skracovania textu žalmu na 1-2 verše.⁵ Sólisti sa čoraz viac snažili o umelecký prednes, ba dokonca sa stávalo, že už ani text nebol vždy z knihy žalmov.⁶

Graduale, pôvodne aj „Responsorium graduale“ je spev, ktorý nasledoval po čítaní. Názov pochádza z latinského slova gradus – stupeň. Sólista, prípadne schóla ho totiž interpretovala zo stupňov, ktoré viedli k ambóne.⁷

Z liturgického hľadiska je graduale odpoveďou na čítanie, z hľadiska hudobného je to rozvinutá forma responzóriového žalmu. Samotný žalm zostal pritom zredukovaný iba do jedného verša. Neopakuje sa v ňom refrén - responzórium. Muzikológovia v tejto textovo-hudobnej forme vidia deformáciu pôvodného graduála.⁸

Skúsený spevák môže v liturgii predviesť graduale namiesto predpísaného responzóriového žalmu z lekciónára.⁹ Graduálové spevy pre jednotlivé liturgické slávnosti sa nachádzajú v „Graduale Romanum“¹⁰, respektíve v Graduale triplex.

V období po II. Vatikánskom koncile, v dobe, keď ešte neboli pripravené liturgické knihy na spievanie žalmov. Proviázorne lekciónáre sa na Slovensku rozmnožovali cyklostylom. Spev graduála nahrádzal verš tzv. omšovej piesne z JKS „Pred evanjeliom“ alebo „Po epištote“. Text verša z JKS však málokedy korešpondoval s obsahom graduála z Graduale romanum. Pripravoval na evanjelium, ale nesúvisel s čítaním. Bol iba textom, ktorý opisuje dej, ktorý prá-

ve v liturgii prebieha,¹¹ t.j. že sa číta Božie slovo a my ho máme počúvať. Napr.:

„Slovo evanjelia od Boha pochádza, v ňom sa Pána zjavenia základ vždy nachádza, v ňom nás sám vyučuje Ježiš, Boh láskavý. Šťastný je, kto splňuje jeho zákon pravý. Ó, Pane, zmiluj sa!“¹²

Je to forma strofickej piesne veľmi rozšírená od 17. storočia. Piesne tohto druhu môžeme pozorovať aj v susedných krajinách v Česku, v Nemecku, v Maďarsku i v Poľsku.¹³

„Ordo missae“ z roku 1964 dovoľuje spievať tzv. „graduál v reči ľudu“ z dôvodu, aby bol jeho text zrozumiteľný všetkým, a aby umožnil všetkým zúčastniť sa na speve.¹⁴ Bola to však iba dočasná situácia, ktorá mala trvať 2-3 roky.¹⁵ Nové liturgické knihy v národných jazykoch akoby vylúčili používanie graduála tým, že na jeho miesto umiestnili responzóriový žalm.¹⁶ Avšak všeobecné smernice Rímskeho misála (z roku 1969), uvádzajú graduál ako jednu z možných foriem spevu po prvom čítaní. Zároveň tiež určujú, že by malo ísť o text z „Graduale Romanum“, a to výlučne vo forme spievanej.¹⁷ V praxi to znamená, že vo všeobecnosti graduál existuje v liturgii len vo svojej tradičnej forme, ako gregoriánsky spev s latinským textom. Takto to charakterizuje aj OCM₂ z roku 1972.¹⁸

Možnosť používania veršov z omšových piesní sa považovala za prechodnú, len ako „ad experimentum“. Nespĺňali však kritériá a textovú kvalitu žalmov. To viedlo aj u nás k aktivite zhudobňovania responzóriových žalmov.

(pokračovanie)

¹ PIKULIK, J.: *Śpiew i muzyka w historii liturgii*. „Ateneum Kapłańskie“.

- Wrocław 1980, roč. 72, z. 127, s. 188–189.
- ² JUNGSMANN, J. A.: *Missarum sollemnia*. T. 1. Wien 1962, s. 539; Taktiež, PAWLAK, I.: *Psalm responsoryjny*. „Msza Święta“. 1977, roč. 33, nr 10, s. 335–336.
- ³ JUNGSMANN, ref. č. 2, s. 326.
- ⁴ PIASECKI, Z.: *Psalm responsoryjny jako aktualizacja czytań mszalnych*. Warszawa 1977, s. 58.
- ⁵ PAWLAK, I.: *Schola, kantor i psalterzysta w historii Kościoła*. In: *Służba ołtarza*. Red. R. Rak. Katowice 1982, s. 18; Tenże. *Chorał gregoriański w posoborowej liturgii*. „Collectanea Theologica“ (CT). Warszawa 1976, roč. 46, z. 1, s. 103–105.
- ⁶ „Śpiewano oczywiście psalmy, ale później weszły do liturgii graduály ułożone z tekstów nie natchnionych“. WIE-
- RUSZ-KOWALSKI, J.: *Liturgika*. Warszawa 1956, s. 326.
- ⁷ CICHY, S.: *Gradual*. In: *Encyklopedia Katolicka*. T.6. Lublin 1993, s. 25.
- ⁸ GELINEAU, J.: *Czy dążymy do uzyskania nowych form śpiewu i muzyki liturgicznej?* „Concilium“ wydanie polskie, 1970 nr 1–5, s. 105.
- ⁹ PAWLAK, I.: *Śpiewy międzylekcyjne według „Graduale Simplex“*. „Msza Święta“ 1969, roč. 25, nr 5, s. 105–106.
- ¹⁰ *Graduale Romanum*. Solesmis 1979.
- ¹¹ MALÝ, V.: *Stav liturgie na Slovensku*. „Liturgia“. 1991, roč. 1, č. 4, s. 280–282.
- ¹² JKS, č. 249, verš 3; Taktiež MALÝ, V.: *Pätnásť rokov plodnej liturgickej práce*. „Duchovný Pastier“. Trnava 1988, roč. 69, č. 4, s. 150–152; Taktiež PAWLAK, I.: *Nowe wydanie „Śpiewnika Parafialnego“*. CT. 1974, roč. 44, z. 4, s. 84; Tenże. *Recenzja „Śpiewnika Kościelnego“ ks. J. Siedleckiego*. „Homo Dei“. 1989, roč. 58, nr 4, s. 318.
- ¹³ BIELAWSKA, B.: *Polska pieśń mszalna do 1914 roku*. In: *Studia z dziejów liturgii w Polsce*. Red. W. Schenk. T. 3. Lublin 1980, s. 143nn; Taktiež BARTKOWSKI, B.: *Polskie śpiewy religijne w żywej tradycji Style i formy*. Kraków 1987, s. 118nn.
- ¹⁴ PIASECKI, Z.: *Psalm responsoryjny w odnowionej liturgii*. CT. 1973, roč. 43, z. 3, s. 59.
- ¹⁵ PAWLAK, I.: *Śpiewy międzylekcyjne*. „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej“ 1972, roč. 27, nr 1, s. 6.
- ¹⁶ *Ordo Lectionum Missae*. Typis Polyglottis Vaticanis 1969, Praenotanda č. 25.
- ¹⁷ *Všeobecné Smernice Rímskeho Misála*, č.36.
- ¹⁸ *Ordo Cantus Missae*, Praenotanda č. 5, 9.

Spišský graduál Juraja z Kežmarku

RASTISLAV ADAMKO

O našej kultúrnej minulosti sa najviac dozvedáme z pamiatok, ktoré sa nám zachovali. Jednou z nich je rukopis zo Spišskej Kapituly, známy ako Spišský graduál Juraja z Kežmarku. Je to pergamenový kódex veľkých rozmerov (600 x 380 mm) zaviazaný v drevených doskách, obtiahnutých svetlohnedou kožou. V terajšom stave obsahuje 222 fólií. Pôvodne ich však bolo vyše 300. Chýbajúce listy, v čase, keď sa rukopis prestal používať, poslúžili pravdepodobne ako materiál na väzby nových kníh.

Kódex nemá titulnú stranu. Na základe obsahu zaraďujeme rukopis medzi notované liturgické knihy, tzv. graduály. Graduál bola v tom čase liturgická kniha dennej potreby. Obsahovala omšové spevy, spočiatku výhradne tzv. *proprium missae*, neskôr v 11. storočí aj *ordinarium missae* a *sekvencie*¹.

O okolnostiach vzniku knihy sa dozvedáme z listu 222 v, kde sa nachádza tzv. kolofón, ktorý obsahuje základné in-

formácie o donátorovi knihy a tiež o tom kedy a za akých okolností bola dopísaná. Rukopis graduálu dal napísať, alebo zakúpil vtedajší spišský prepošť Juraj z Kežmarku. Juraj bol spišským prepoštom od roku 1419 do roku 1433. Poznáme meno jeho otca – Theodorik z Kežmarku. Prv ako sa Juraj stal spišským prepoštom, sedel na prepoštskom stolci v Győri (1414–1419). V tom čase pravdepodobne študoval na niektorej z vtedajších univerzít. Na základe voľby spišských kanoňíkov vrátil sa do svojho rodného kraja. Nezaobišlo sa to však bez komplikácií. Kráľ Žigmund na spišský prepoštský stolec chcel dosadiť svojho kandidáta. Vďaka nekompromisnému postoju kanoňíkov, ktorí sa neváhali odvolať až u apoštolského notára, pápež Martin V. potvrdil voľbu kapituly. Juraj bol horlivým obnovovateľom duchovného života vo svojom prepoštsve. Zvlášť sa staral o duchovný a intelektuálny rozvoj kňazov. Z rovnakým zápalom sa staral o materiálne zveľadenie prepoštsva.

V roku 1433 Spišskú Kapitolu napadli husiti, vyrabovali ju i niekoľko okolitých miest a prepošta Juraja odviekli v okoch do Prahy, kde zomrel vo väzení².

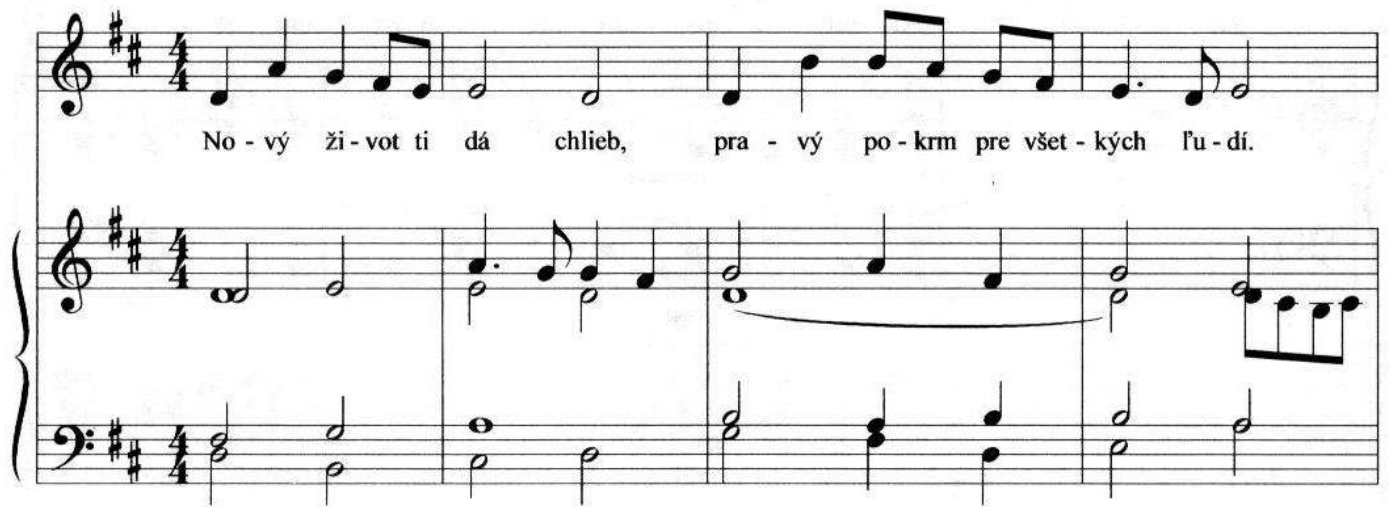
Skriptor veľmi presne zapísal časový údaj dopísania a slávnostného uvedenia graduálu do užívania. Bolo to v roku 1426, v deň vigílie slávnosti Najsvätejšej Trojice, v čase, keď sa kanoňici modlili večery. Rybarič na základe týchto údajov dospel k dátumu 25. máj 1426, 17 hodina³. To, že rukopis vznikol na začiatku 15. storočia, potvrdzujú aj paleografické analýzy písma i notácie a heortologická analýza kalendára.

Jedna otázka však doposiaľ nie je zodpovedaná. Kto napísal Spišský graduál? V kolofóne chýba meno skriptora rukopisu. Môžeme len poukázať na fakt, že rukopis mohol vzniknúť na Spiši, dokonca priamo v Spišskej Kapitule. Musel to byť človek vzdelaný, so skriptorskými skúsenosťami. V deň slávnostnej inaugurácie graduálu mohli byť na večerách okrem prepošta Juraja prítomní

Chlieb nového života

Text a hudba: Marco Frisina
Slovenský text: Michal Chuda

No - vý ži - vot ti dá chlieb, pra - vý po - krm pre všet - kých ľu - dí.

Ve - ky po - sil - ňu - je a dr - ží svet, ten pre - nád - her - ný dar lás - ky. A - men

2, Ty si ušľachtilý plod
stromu života, čo stál v raji.
Adam sa ho nemohol dotýkať,
teraz nám ho Kristus dáva.

4, Manna, ktorá na púšti
uživila putujúci ľud.
Trvalou oporou, silou v skúške
pre Cirkve vo svete bývaš.

3, Si obetný Baránok -
tvoja krv je našou záchranou
a spomienkou na pravú Veľkú noc
Novej zmluvy - už nových čias.

Hymnus na Eucharistický kongres

Preklad: Imrich Polák

Hudba: Ján Jasnecký

Za - ja - saj te v ší - rom sve - te, vy čo v Kris - ta ve - rí - te,
ossia *

Musical notation for the first line of the hymn, featuring a treble and bass clef with a common time signature. The melody is written in the treble clef, and the accompaniment is in the bass clef. The key signature has one sharp (F#).

Je - ho v piesňach zve - le - buj - te, Krá - lo - vi to dl - ží - te!

Musical notation for the second line of the hymn, continuing the melody and accompaniment from the first line.

Od vý - cho - du až - po zá - pad ná-ro-dy sa kla-ňaj - te,
ossia **

Musical notation for the third line of the hymn, continuing the melody and accompaniment.

ja - sa - jú - cou mys - lou vďač - nou zvučné chvály spie - vaj - te.

Musical notation for the fourth line of the hymn, concluding the piece with a final cadence.

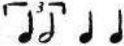
Refr. Kris - te, Ty si vo svia-tos-ti več-nej lás - ky oh - ni - vo. Tes - ta-men-tom

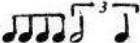

poko-ja tiež ve-ria-cich srdc spo - ji - vo. 1., 2., 3. | 4. spo - ji - vo. A - men.

2. Pre nás ako človek - dieťa prišiel na zem Boží syn,
na kríži sa obetoval, splatil za svet úpis vín.
Teraz znova zjavuje sa pod spôsobom Hostie,
k záchrane nám núka účasť na sviatostnej hostine. Refr.
3. Svetové dve vojny vzbĺkli v dvadsiatom ver' storočí,
hnevom, pomstou proti ľuďom človek kruto útočí.
Najsvätejšia sviatosť premôž nenávisť a zúrivosť,
uč nás Tvojej božskej láske, zbav nás smútku, zažeň zlosť. Refr.
4. Prosíme Ťa, Obeť lásky, v duši s vrúcny m pokáním,
nech Ťa verne milujeme, v srdci s jasným poznaním.
Svätokrádeže nás uchráň, pred nečnosť bludiskom.
Očistených zjednocuj nás s Tebou sily ohniskom. Refr.

* Tento takt treba spievať v závislosti od dĺžky slabík
v 1. slohe v rytme a v ostatných slohách v rytme

** Tento takt treba spievať v závislosti od dĺžky slabík
v 1. a 4. slohe v rytme a v 2. a 3. slohe v rytme

Wer nur den lieben Gott läßt walten

text a melódia: Georg Neumark (1641) 1657

harmonizácia: J. S. Bach, BWV 166/6

1. Wer den nur wird er den lie - ben Gott káßt wal - ten und hof - fet den er - hal - ten in al - ler

2. Sing, bet und geh auf Got - tes We - gen, ver - richt das und traue des Him - mels rei - chem Se - gen, so wird er

auf ihn alle - zeit, } Wer Gott, dem Al - ler -
Not und Trau - rig - keit. }

Dei - ne nur ge - treu } Denn wel - cher sei - ne
bei dir wer - den neu. }

höch - sten, traut, der hat auf kei - nen Sand ge - baut.

Zu - ver - sicht auf Gott setzt, den ver - läßt er nicht.

1. Kto len na Boha sa spolieha a nádej svoju v ňom skladá,
nech ako chce križ naň dolieha, pod jeho farchou nepadá.
Svojich Boh sa vo dne, v noci ujíma, dáva pomoci.

2. Len vytrvaj na božej ceste a dúfaj v neho samého,
povinnosť svoju konaj čestne, Hospodin zbaví ťa zlého.
On neopustí nikoho, kto sa spolieha na neho.

Poznámka k interpretácii: 1, zborový štvorhlas so sprievodom organa

2, Jednohlas so sprievodom organa

Jesu, meine Freude

text: Johann Franck 1653

melódia: Johann Crüger 1653

harmonizácia: J. S. Bach

BWV 227/1 Original in e

1. Je - su, mei - ne Freu - de, mei - nes Her - zens Wei - de,
ach wie lang, ach lan - ge ist dem Her - zen ban - ge

2. Un - ter dei - nem Schir - men bin ich vor den Stür - men
Laß den Sa - tan wet - tern, laß die Welt er - zit - tern,

Je - su, mei - ne Zier: } Got - tes Lamm, mein Bräu - ti - gam,
und ver - langt nach dir! }

al - ler Fein - de frei. } Ob es jetzt gleich kracht und blitzt,
mir steht Je - sus bei. }

au - ßer dir soll mir auf Er - den nichts sonst Lie - bers wer - den.
ob gleich Sünd und Höl - le schrek - ken, Je - sus will mich dek - ken.

1. Ježiš moja radosť, môjho srdca žiadosť, krásna vznešená;
len po Tebe túži v každom svojom kríži duša stiesnená.
Syn Boží, Spasiteľ môj, na svete niet nič milšieho, nad Teba drahšieho.

2. Ja v Tvojej ochrane, i keď boj nastane, nič sa neľakám.
Nech si víchor zúri, nech zlosť ľudská búri, v teba len dúfam.
I keď hriech sa rozmáha, a mňa kríž, zármutok desí, len nech Ty pri mne si.

V omšovej liturgii vhodné ako spev na prijímanie

Eucharistický hymnus

melódia: G. Koudela
harmonizácia: S. Šurin

Animato

Ex - sul - ta - te, quot quot la - te Spar - si Chris - tum cre - di - tis,

Can - ti - cis - que col - lau - da - te Tan - tum Re - gem de - bi - tis!

O - ri - en - tis, - oc - ci - den - tis Gen - tes / ge - nu flec - ti - te.

Ju - bi - lo - que gra - tae men - tis Lau - des Chri - sto nec - ti - te.

Chris - te in hoc Sa - cra - men - to Ca - ri - ta - tis vin - cu - lum,

Tu - ae pa - cis tes - ta - men - to Cor - da jun - gas o - mni - um.

2. Nobis olim homo factus Infans terram appulit,
 Propter nos in crucem actus Sese Patri obtulit.
 Denuo nunc hic apparet, Comes nostrae fit viae,
 Pereuntes ut servaret Formam sumpsit hostiae.

4. Poenitentes te rogamus, Caritatis victima,
 Ut te vere diligamus, Move cordis intima.
 Sacrilegas, deprecamur, Tolle undas criminum!
 Expiati uniamur Tibi, Centro cordium!

3. Fratricides ardent bellis Huius gentes saeculi,
 Odiorum heu procellis Agitantur populi.
 Seda venti tu furorem, Bella aufer tristia,
 Tuum doce nos amorem, Dulcis Eucharistia!

Emanuel

Hymna stretnutia mládeže 2000

1. To Svet-lo, kto-ré svie-ti v nás už

mno-ho ľuds-kých dní, v každom z nich svoj zá-pas s tmou sláv-ne ví-fa-zí, aj dnes nám svie-ti do du-ší a u-ka-zu-je nám, že

bez Prav-dy svet u-mie-ra, ak už á á á

2. Zas ces-ty ve-dú do Ri-ma, sú vy-dláž-de-né vie-rou, a slo-vá E-van-je-li-a nám zne-jú z je-ho mú-rov. Ten,

čo je s na-mi a je aj v nás, On, Boh aj člo-vek lás-ka a o-pät cí-tíš Je-ho hlas Kris-tus náš Pán! Ref. Sme tu s Ním

vždy pod tým is-tým sln-kom, pod Je-ho sláv-nym kri-žom, spie-va-me jed-ným hla-som: E-ma-nu-el,

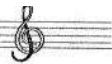
E-ma-nu-el, E ma-nu-el, E - ma-nu-el, E-ma-nu-el.

3. To mes-to pa-trí Pá-no-vi, On zom-rel za nás z lás-ky, a kr-vou zme-nil sta-rý svet, dal sve-tlo všetkým tmám

S Pe-trom za ním krá-ča-me, do sídc nám dá-va vie-ru a ži-vé slo-vo po-má-ha a ra-stie v nás. Sme tu

s Nim, vždy pod tým is-tým sln-kom pod Je-ho sláv-nym kri-žom spie-va-me jed-ným hla-som: E - ma-nu-el, E-ma-nu-el.

E-ma-nu-el, E ma-nu-el, E-ma-nu-el.

Pokračovanie zo str. 16.

sukcentor Nicolaus, presbyter Stephanus⁴, kanonik magister Christianus Saase, generálny vikár *in spiritualibus*, kanonik – lektor Joannes filius Jacobi de Uszfalva, kanonici Petrus de Kesmark, Joannes de Podolino, magister slobodných vied, kanonik – lektor Andreas Nicolai de Odorino, Kanonici Jacobus de Posna, Gregorius, Philippus de Nisicz, Joannes Nicolaus Knoblici a Nicolaus Macer⁵. Možno práve jeden z nich bol autorom kódexu, aj keď to mohol byť aj člen niektorej zo skriptorských škôl, ktoré pravdepodobne vtedy na Spiši existovali. Hradszky uvádza niektorých známych skriptorov: Pavol Beňadik podľa zmienky z roku 1367, prepísal pre kapitulu knihy, používané pri modlitbe oficia, Nicolaus Judicis z Popradu v roku 1386 vpísal glósy do žaltára, beňediktín Peter Stoll roku 1403 odpísal misál a roku 1410 knihu *Malagranati de Poenitentibus*. Joannes Gerard de Araniash roku 1460 prepísal štatúty Spišskej synody. Kartuzián Konrád vyhotovil žaltár s ozdobnými farebnými iniciálami. Tento rukopis sa ešte na začiatku nášho storočia nachádzal v Spišskej Kapitule⁶. Konrád sa vzdal úradu priora, aby mohol prepisovať liturgické knihy. Iným známym skriptorom zo spišského kartuziánskeho kláštora *Lapis Refugii* bol Jodocus, ktorý žil na konci 15. storočia⁷. Kartuziáni v notovaných kódexoch používali kvadratickú notáciu (*nota quadrata*), a nie gotickú, ktorou je napísaný Spišský graduál. Skriptor teda pravdepodobne pochádza z mimorehoľného prostredia.

Na Spiši žili a pôsobili ďalší významní pisári: kazateľ Peter z Opoľa, ktorý sa usadil v Levoči a roku 1371 napísal pasionál. Ján Cegenfleisch je spoluautor kódexu s teologickými traktátmi (1427). Juraj Derthar, bakalár viedenskej univerzity, ktorý pochádzal

zo Sliezka, sa okolo roku 1456 usadil v Smolniku, kde pôsobil ako učiteľ. Okolo roku 1461 pracoval v Levoči Kryštof, bakalár *septem artium* na krakovskej univerzite. Absolventi univerzít vytvorili v 15. storočí písarsku skupinu. Ich činnosť nespočívala iba v odpisovaní. Texty aj kriticky ohodnocovali a snažili sa aj o vlastnú tvorbu. Do tejto skupiny patrili: bakalár Krištof Petschmessingsloer z Levoče, Žigmund Senffleben z Podolinca a Ján z Kežmarku⁸.

V 13. storočí vznikali na Spiši skupiny farárov, tzv. fraternity. Najznámejšou bola Fraternita farárov z 24 spišských kráľovských miest. Táto organizácia mala svoju knižnicu, o ktorú sa starala špeciálna komisia štyroch kňazov. Knihy nadobúdali kúpou, darmi, odkazmi, ale aj vďaka písarskej činnosti niektorých svojich členov⁹.

Na základe týchto skutočností sa môžeme domnievať, že na začiatku 15. storočia existovali na Spiši podmienky, v ktorých mohol vzniknúť taký rukopis, ako Spišský graduál.

Graduál má dve základné časti, *temporale* a *sanctorale*.

V *Proprium de tempore* (fólie 1r–70v) sa nachádzajú spevy na jednotlivé obdobia liturgického roka, počnúc od adventu až po poslednú, 24. nedeľu po Zoslaní Ducha Svätého. Spišský graduál v súčasnom stave sa začína až od štvrtku po IV. pôstnej nedeli. Chýba teda celý Advent a časť Pôstu. Podobná situácia je aj na konci časti *temporale*, kde chýbajú listy so spevmi na tri posledné nedele po Zoslaní Ducha Svätého.

Sanctorale (fólie 71r–130r; 134v–138v) sa začína od spoločnej časti na sviatky svätých, tzv. *Commune sanctorum*. Obsahuje spevy na sviatky apoštolov, jedného i viacerých mučeníkov, vyznávateľov a panien. *Proprium de sanctis* sa výnimočne skladá z dvoch

častí. Ide skôr o dve samostatné vlastné časti svätých, odpísané jedným pisárom z dvoch rôznych kódexov. Prvé *Proprium de sanctis* (fólie 99v–130r) otvára sviatok sv. Lucie (13. I.) a končí sa dňom sv. Kataríny (25. XI.). Obsahuje 69 sviatkov. Už z titulu druhého *Proprium de sanctis* vyplýva, že má byť doplnením prvého, ktoré pravdepodobne bolo nedostačujúce pre potreby prepoštského kostola sv. Martina. V druhom zozname svätých je zapísaných 84 sviatkov, z toho 7 je totožných s predošlým *Proprium de sanctis*.

Dotakom do graduálu je sekvencionár. Spišský graduál obsahuje jeden z najväčších a aj najstarších notovaných sekvencionárov v bývalom Uhorsku¹⁰. Nachádza sa v ňom 68 sekvencií.

Rastislav Adamko

¹ Pawlak, I.: *Graduál*. Encyklopedia katolícka. T. 6. Lublin 1993 odst. 24.

² Pirhalla, M.: *A szepesi prépostság vázlatos története kezdetétől a püspökség felállitásáig*. Levoča 1899, s. 78–84.

³ Rybarič, R.: *Sekvence Spišského graduálu Juraja z Kežmarku*. W: Hudobnovedné štúdie IV. Bratislava 1960, s. 115.

⁴ Hradszky, J.: *Initia progressus ac praesens status Capituli Scepusiensis*. Spišské Podhradie 1901, s. 220n.

⁵ Tamže s. 361n.

⁶ Tamže s. 205n.

⁷ Zagiba, F.: *Dejiny slovenskej hudby od najstarších čias až do reformácie*. Bratislava 1943, s. 78.

⁸ Sopko, J.: *Stredoveké latinské kódexy v slovenských knižniciach*. Martin 1981, s. 11n.

⁹ Tamže s. 11.

¹⁰ Rybarič, cit. d. s. 122.

Organárska dielňa rodiny Pažických

MARIAN ALOJZ MAYER

V stredoslovenskom mestečku Rajec pôsobila od polovice 18. storočia jedna najvýznamnejších organárskych dielní na Slovensku. Počas viac ako 120-ročnej existen-

cie v nej pracovalo niekoľko generácií rodiny Pažických. Zakladateľmi dielne boli bratia Ján a Ondrej Pažický, ktorí boli pôvodne nájomcami vodnej pily.

Aj keď materiály často uvádzajú, že boli Pažickí v organárstve samoukovia, je ťažko uveriť, že by to mohla byť pravda. Nástroje, ktoré vyšli z ich dielne rýchlo a citlivo reagovali na rôzne no-

vinky a trendy nielen v dispozíciach, technickom riešení, ale aj architektonickom a výtvarnom riešení.

Základom dispozícii organov z tejto dielne je obyčajne dôsledne² vybudovaný princípálový zbor od osem po dvojstopovú polohu vrátane kvinty 2²³ a mixtúry. S vyššie položenými samostatnými registrami sa stretávame len sporadicky. V tom prípade sú zastúpené najmä „malou“ kvintou 1^{1/3}, zriedkavejšie superoktávou 1', prípadne aj flautou (piccolo).

V malých pozitívoch začína princípálový zbor štvorstopovou polohou, v najmenších, len 4-registrových nástrojoch, až dvojstopovou polohou. Pravidelné je disponovanie dvojice krytých drevených registrov *copula maior* 8' a *copula minor* 4', ktoré nezvyknú chýbať ani v neskôr postavených nástrojoch³.

Často sa stretáme s kvintadénou 8'. Nachádzame ju nielen vo väčších organoch, ale aj v menších nástrojoch⁴. Od 90. rokov sa však kvintadény prestávajú objavovať.

Veľkej obľube sa tešili aj portunály v osem a štvorstopovej polohe⁵. V dielni sa aj v 18. storočí stavali registre s lievikovitým tvarom korpusov píšťal.⁶

Výchvevné registre v prvých väčších organoch ešte chýbajú.⁷ V nástrojoch z deväťdesiatich rokov 18. storočia sú však už zastúpené.⁸

Rozsah manuálových a pedálových klaviatúr sa u Pažických až do 90. rokov nevymyká zo zaužívaných zvyklostí. Na manuáloch majú rozsah C – c³ s krátkou spodnou oktávou. Pedálový rozsah je

spravidla C – a⁰ s krátkou spodnou oktávou – 18 klávesov a tónov. Od deväťdesiatich rokov však majú nástroje pre významnejšie lokality manuálovú klaviatúru v diskante vybudovanú až po f³, čím predbehli Pažickí na Slovensku vývoj o niekoľko desaťročí!⁹

V oblasti architektonického stvárnenia dvojmanuálových organov aplikuje táto dielňa aj tradičné riešenia s pozitívom v zábradlí chóru¹⁰. Preferujú však aj netradičné riešenia s pozitívom ako spodným strojom.¹¹ Úplnou novinkou sú tzv. frontálne prospekty,¹² ktoré sú na Slovensku známe jedine z činnosti rajeckej dielne. Unikátne sú organy s frontálnym prospektom a horným,¹³ respektíve korunným pozitívom.¹⁴

O činnosti dielne sme nezvyčajne dobre informovaní vďaka publikovaniu zápisok z dielenskej knihy s názvom „*Specificatio Contractuum*“. Vnútorý nadpis knižičky znie: „*Poznamenanie roboty ke cti a chwále Božskej, Blahoslavenej Panne Marii a wsetkym Božím Swätým a ponajprvej ke cti a chwále sw. Jánu Nepomuckému.*“ Podľa dielenskej knihy prvý nástroj, ktorý vznikol v rajeckej dielni, bol troj-registrový pozitív z roku 1757. V knižke nie je výnimočne poznačené, komu bol tento nástroj určený. Až do roku 1875 malo z dielne vyjsť vyše 180 nástrojov rôznej veľkosti. Bezpečne však vieme, že nie všetky nástroje boli zapísané v knižke. Okrem toho autor, ktorý obsah publikoval, sa vôbec nevenoval početným opravám organov, ktoré vraj boli tiež v knižke zaznamenané. Žiaľ, v súčasnosti je dielenská knižka nezvestná.

Aj keď z veľkého počtu nástrojov pochádzajúcich z rajeckej dielne veľmi veľa už zaniklo, predsa je ešte dost' nástrojov, ktoré môžu upútať našu pozornosť.

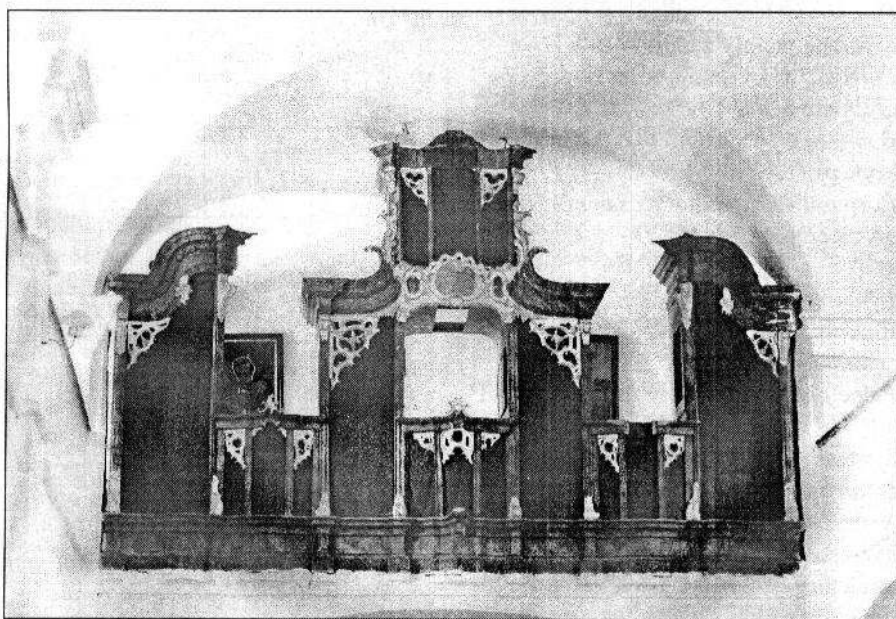
Mnohé z nich však stoja doslova pred zánikom. Ak nepodnikneme účinné a rýchle kroky, budú v krátkej budúcnosti patriť definitívne minulosti, tak ako mnohé mimoriadne významné nástroje rôznych majstrov. Spomeniem aspoň Pažických dvojmanuálový, 20 registrový organ pre r. k. kostol sv. Jána Krstiteľa v Modre, ktorý vznikol v roku 1780 a stál 950 zl. Z impozantného nástroja sa zachovala už len úplne prázdna organová skriňa, hoci sa ešte pamätám, že v nej stáli aj vzdušnice a zachované boli aj trosky klaviatúr so zbytkami traktúr.

Takisto sa nezachoval ani najväčší organ z tejto dielne, 25 registrový nástroj pre r. k. farský kostol v Dubnici z r. 1785. Nástroj stál 1500 zl.¹⁵ Nezanikol pri nejakej živelnjej katastrofe, ale musel v roku 1948 uvoľniť miesto „modernému“ organu. Žiaľ, ani v tomto prípade sa neporušila „dobrá prax“ bežne zaužívaná na Slovensku. Nástroj zanikol opäť bez dokumentácie! Našťastie sa zachovala aspoň jedna, nie práve najlepšia fotografia.

V päťdesiatich rokoch boli vypracované plány na ďalekosiahle „rekonštrukcie“ aj iných významných dvojmanuálových organov rajeckej dielne, napr. na prvý dvojmanuálový organ postavený v roku 1777 pre r. k. farský kostol v Pruskom a organ v r. k. farskom kostole v Močenku. Kým organ v Močenku bol starostlivo opravený, nástroj v Pruskom len čaká na svoje odklätie.

ORGAN V MOČENKU

Dvojmanuálový, 16 registrový organ pre r. k. kostol v Močenku postavili v roku 1790 za 600 zl. Traktúry sú mechanické, vzdušnice zásuvkové. Riešenie je v podstate totožné s Pruským. Jedná sa teda o nástroj postavený do zábradlia chóru s tzv. „spodným“ pozitívom. Nad skriňou pozitívu je umiestnená skriňa hlavného stroja. Hrací pult s klaviatúrami a registrovými manubriami bol na zadnej stene organovej skrine. Kým v Pruskom veľký srdcovitý otvor medzi oboma skriňami umožňoval organistovi ideálny výhľad na oltár, v Močenku takýto otvor chýbal, čo určite spôsobovalo problémy. Úplne iné, modernejšie je výtvarné poňatie orga-

Modra rím.-kat. kostol

foto: M. Mayer

Kovarce rim. kat. kostol

foto M. Mayer

Kryt 8' - v celom rozsahu drevené kryté píšťaly.

Pedál

Rozsah: C - a⁰ s krátkou spodnou oktávou, 18 klávesov a tónov.

Superbas 4' - drevené otvorené píšťaly

Oktávbas 8' - drevené otvorené píšťaly

Subbas 16' - drevené kryté píšťaly

Poznámky

¹ Ďalšími známymi organárskymi majstrami boli Martin a Juraj Pažickí. Činnosť rajeckej dielne skončila v poslednej štvrtine 19. storočia bratmi Jánom a Petrom Pažickými.

² Výnimočne môže byť princípálový rad v štvorstopovej polohe nahradený flautou špicatou; napr. Kovarce 1768 - r. k. kostol, Modra 1780 - r. k. kostol sv. Jána Krstiteľa, Preňčov 1845- r. k. farský kostol.

³ Napr. v nástroji z r. 1825 v r. k. kostole v Kamennej Porube, v nástroji z r. 1874 v r. k. kostole v Čičmanoch, v r. k. kostole v Slopanej atď.

⁴ Napr. v r. k. kostole v Čataji (pôvodne v Dráhovciach z roku 1786).

⁵ Napr. v r. k. farskom kostole v Močenku - 1790.

⁶ Čataj - register dulciana 4'.

⁷ Pruské 1777 - r. k. farský kostol, Modra 1780 - r. k. kostol sv. Jána Krstiteľa.

⁸ Napr. v Močenku a v r. k. pútnickom kostole vo Višňovom 1797.

⁹ Dvojmanuálové organy pre r. kat. kostoly v Močenku z r. 1790 a vo Višňovom z r. 1797.

¹⁰ Višňové - r. k. kostol.

¹¹ Pruské, Močenok.

¹² Jedná sa o prospekty rozťahnuté na celú šírku chóru, s veľkým počtom píšťalových veží a polí.

¹³ Modra - r. k. kostol sv. Jána Krstiteľa

¹⁴ Liptovský Hrádok r. k. farský kostol - 1795

¹⁵ Zápis v „Specificatio Contractuum“ - 1784 dňa 12 septembra vzatý je do roboty organ ke cti a chvále Blahoslavennej Panny Márie do Kostola dubnického dokonany je r. 1785 dňa 9. novembra 25 m (mutácii = registrov) za 1500 zl.

¹⁶ Napriek tomu, že sa zachovali pôvodné prospektové píšťaly, boli pri oprave v r. 1976 vymenené. Pôvodné píšťaly sa žiaľ po tomto zásahu nezachovali, ani neboli podrobne zdokumentované.

novej skrine. Bohato zdobená skriňa organa je pekným príkladom klasicistického riešenia z konca 18. storočia. Hoci zostala v basovej polohe ešte tzv. krátka oktáva, predsa je nástroj význačný rozsahom manuálových klaviatúr. Rozsah je v diskante vybudovaný až po f³. Podľa našich súčasných vedomostí je to na Slovensku prvý organ s tak veľkým manuálovým rozsahom! Počas 210-ročnej existencie prešiel nástroj viacerými opravami a prestavbami. Azda najzávažnejšia bola oprava spojená s dispozičnými zmenami a preložením hracieho stala na bok organovej skrine, ktorú v roku 1875 realizoval organár Vincent Možný, v tom čase pôsobiaci v Nitre. Možný pridal jeden pedálový register a vzdušnicu pedálu, ktorú pravdepodobne sám zostrojil a umiestnil do prehĺbenej organovej skrine.

V päťdesiatich rokoch 20. storočia chceli nástroj prestavať. Táto prestavba, ktorá sa našťastie nerealizovala, by pamiatkovú podstatu organa úplne zničila. Nástroj až do r. 1975 len „živoril“. Bol veľmi zanedbaný. Chýbala mu systematická starostlivosť. V roku 1975 ho opravili organári Pavol Baxa a Štefan Gábor. Dispozíciu upravili do pôvodného stavu a nahradili všetky prospektové píšťaly. Odvtedy je nástroj v dobrom stave. Realizovalo na ňom niekoľko nahrávok a v roku 1995 zaznel na medzinárodnom festivale „Slovenské historické organy“. Zaznieť by mal aj na deviatom ročníku tohto festivalu, ktorý sa bude konať od 21.8. do 26. 8. 2000.

Dispozícia organa - stav po roku 1976.

I. manuál - hlavný stroj

Rozsah: C - f³ s krátkou spodnou oktávou, 50 klávesov a tónov.

Principál 8' - tóny C, D, E, F drevené otvorené píšťaly, G - b⁰; fs¹ - cs³ v prospekte (nahradené píšťaly z organového kovu)¹⁶.

Vox humana 8' - tóny „C - e“ sú spoločné s principálom 8'. Od f⁰ sú to vlastné píšťaly ladené k principálu 8' do chvenia.

Oktáva major 4' - píšťaly E, F stoja v prospekte.

Kvinta 2 2/3'

Superoktáva 2'

Mixtura 3x - C 1 1/3' + 1' + 2/3', oktavové repetície sú na tónoch f¹; f².

Dulciana 4' - nepôvodné cylindrické otvorené píšťaly z organového kovu.

Portunal 8' - v celom rozsahu drevené otvorené píšťaly.

Bourdon 8' - v celom rozsahu drevené kryté píšťaly.

Portunal 4' - v celom rozsahu drevené otvorené píšťaly.

II. manuál - pozitív

Rozsah: detto ako hlavný stroj

Principál 4' - píšťaly v rozsahoch C - f⁰ a f¹ - h¹ sa nachádzajú v prospekte (nahradené píšťaly z organového kovu).

Oktáva 2'

Kryt 4' - register z organa dielne Pažických pre Súľov. Drevené kryté píšťaly, až na niekoľko najmenších, ktoré sú drevené otvorené.

Trendy v interpretácii diela Johanna Sebastiana Bacha v dvadsiatom storočí

MÁRIO SEDLÁR

Bachovská interpretácia prešla v 20. storočí viacerými peripetiami. Postmendelsssohnovské vplyvy z predchádzajúceho storočia postupne vyúsťovali do rôznych pseudoštýlov, vyvolaných a podmienených ceciliánskou „reformou“ a ďalších, dnes možno povedať postromantických tendencií.

Až pôsobenie a vplyv interpretov, akými boli Widor, Schweitzer, či Richter, nasmerovali interpretáciu diel J. S. Bacha do pozície, ktorej svedkami sme, bohužiaľ nie vždy v súčasnosti. Táto skutočnosť však určite neznamená, že by sa väčšina interpretačných výkonov vyššie zmienených pánov z dnešného pohľadu dala pokladať za reálny vzor.

Ide tu skôr o pohyb, ktorý vyvolali svojimi názormi, ako aj náhľadmi niektorých ďalších progresívnejších predstaviteľov ich interpretačnej generácie. Popri oblasti interpretácie sa premietli napríklad aj do trendov vo sfére organového staviteľstva, reštaurátorstva a celkového vzťahu, resp. postoja ku starým, historicky cenným nástrojom. A to bol jednoznačne pohyb pozitívnym smerom.

Snaha o odstránenie romantických pseudointerpretácií však nebola vždy priamočiara. Známe sú napríklad Schweitzerove výroky o eventuálnej možnosti, že keby bol Bach poznal žalúzie¹, určite by ich vraj vo svojich skladbách využil. Vtedajšie zriedkavé ignorovanie tohto quasi vynálezu romantického organárstva sa pokladalo za prehrešok voči Bachovi. Je pritom zaujímavé ako sa Schweitzer napriek viacerým svojim podobným názorom de facto zasadzoval o eliminovanie romantických interpretačných prostried-

kov v Bachovej hudbe, o „čistú“ a cecilianizmom, resp. podobnými „nivelezmami“ nezastretú štýlovú interpretáciu. Takto proklamované tézy v kontrastnom vyznení s vtedajšou realitou vyplývajúcou z najrôznejších pseudoromantických dekubitov je však potrebné chápať skôr z historického, či historiografického hľadiska. Ťažko totiž bolo možné bezprostredne po ére Mendelssohna-Bartholdyho, Francka, či Liszta hrať Bachovu hudbu odrazu bez akýchkoľvek romantických vplyvov. A tie sú veru v značnej miere citeľné napríklad v zachovaných Schweitzerových nahrávkach. Štýlové znaky ako je kontinuálne legato, objektívne neadekvátne agogické zmeny, extrémne pomalé tempá a pod., ktoré tu nachádzame, zodpovedajú predstavám a konvenciám neskorého romantizmu. Nota bene však treba opäť len zdôrazniť komplexne pozitívny vplyv osobností vedúcich predstaviteľov interpretačných generácií v prvej polovici 20. storočia na vývoj bachovskej interpretácie.

Druhá polovica storočia priniesla výraznejší posun v chápaní štýlovej interpretácie nielen hudby J. S. Bacha, ale starej hudby vôbec. Bol to posun v smere komplexnejšieho videnia a chápania a zároveň posun v preferovaní podrobnej práce na detaile. Pri organe vystúpila do popredia problematika artikulácie a frázovania. Bola to reakcia na zjednodušujúce romantické hľadisko, o ktorom bola reč v predchádzajúcom texte. Podstatným defektom tejto reakcie sa však stal opačný extrém. Za protipól dovtedajšieho apodiktického kontinuálneho legáta ako hlavnej determinanty interpretačnej artikulácie a frázovania organových diel „všetkých čias“ sa totiž dogmaticky postavilo „kontinuálne“ non legato. Len

niekoľko osvietenejších interpretov a pedagógov zastávalo názor o nezaškatulkovanej a zreteľnej interpretácii s využitím prvkov vokálnej, či inštrumentálnej praxe. Organový zvuk s jeho staticky znejúcim tónom je totiž možné popri registračných zmenách farby oživiť iba artikuláciou a frázovaním, t. j. skracovaním a predlžovaním hodnoty trvania tónov. Inšpirovať sa pri tom dá čerpaním z bohatých prameňov vokálno-inštrumentálnej hudby. Je to vyslovene žiaduce, aj keď stále treba mať na pamäti a rešpektovať špecifickosť a originalitu organa ako nástroja s obrovskou tradíciou vlastnej zvukovosti.

V posledných desaťročiach 20. storočia, približne od roku 1970, sa názory na interpretačnú problematiku v Bachových dielach z predošlých regionálne

J. S. Bach

foto: archív

podmienенých a viac-menej jednostranne chápaných úsudkov², respektíve predsudkov, postupne globalizujú. Zasvätený pozorovateľ je pritom svedkom viacerých zaujímavostí. Ako príklad môžu poslúžiť niektoré extrémny (prehodne exponované tempo, neakceptovateľné registračné zmeny) ako špička ľadovca v rámci teoretických názorov i koncertnej praxe (Guillou, Tagliavini) v ambivalentnom vyznení s najmä pre laika efektívnu a presvedčivou hráčskou virtuozitou a pod.

Celkovo je možné pozorovať rastúci význam zreteľného „výrazného, výrazového citenia“ aj v bachovskej interpretácii. K nesporným prínosom posledných období, aj v kontexte s už spomínanou zásluhou predchádzajúcich osobností, patrí znovuobjavovanie zvučnosti starých historických nástrojov, originálov alebo verných kópií, tzv. typov „ideálneho inštrumentu“ (Schnitger, Silbermann). Nejde tu však už len o zachované barokové nástroje, prípadne staršie. Stále viac sú cenené hodnotné inštrumenty romantickej epochy ako sú napríklad Cavailé-Coll, niektoré staršie nástroje Rieger atď.

V interpretačnej oblasti starej hudby vynikajú ansámble zostavené z vokálno-inštrumentálnych a organových špecialistov so svojim nemalým publikom. Sú to napríklad Collegium musicum, Hiliard Enséble, Taverner Consort and Players etc. Renomovaní interpreti ako Hickox, Parrott, Stubbs, Preston, Rilling, Evera, Kirkby, Quasthof, Christensen, organisti Gilbert, Koopmann, Lohmann, Pinock už pomerne značné časové obdobie vytlačujú z ponuky predajných pultov a vydavateľstiev „bachovských symfonikov“³ Karajana a Richtera.

Jednotlivé interpretačné školy čerpajú zo skúseností nielen predošlých osobností, ale aj od súčasných, v iných geografických reláciách pôsobiach umeleckých kolegov.

Ako v mnohých iných sférach, aj v hudobnej interpretácii sledujeme postupný, no o to jednoznačnejší úspech odborníkov. Skutočnú kvalitu sú schopní priniesť len špecialisti, ktorí sa orientujú v dobových spôsoboch interpretačnej praxe. Poznajú neodškriepiteľnú potrebu koexistencie „intelektu s invenciou“, bezprostredného hudobného citenia s odbornými znalosťami a historiografickou erudíciou. Éra „vše-

schopných“ interpretov - univerzalistov zrejme končí. Ani tento fakt neznamená absenciu výnimiek, ktoré však len opäť potvrdzujú pravidlo.

Záverom treba vysloviť nádej, že stúpajúca úroveň bachovskej interpretácie a starej hudby vôbec nebude stagnovať. Takýto predpoklad umocňuje aj ustavične sa zväčšujúca konkurencia v interpretačnej oblasti. 250-ročné jubileum Johanna Sebastiana Bacha tak môže byť obohatené stále dokonalejšou interpretáciou jeho diel.

Práve zmeny pohľadov spolu s novými a lepšími prístupmi generácií k dielam majstrov zostávajú totiž na interpretačnom umení vždy tým prítiažlivým a zaujímavým.

Poznámky:

¹ Žalúzie sa globálne ujali až v 19. storočí. V 17. a 18. storočí sa sporadicky nachádzajú v niekoľkých španielskych nástrojoch.

² V organovej interpretácii zjednodušené napr. severo-nemecké non legato contra francúzske a talianske (južné) legato

³ Tento termín vychádza z obsadenia orchestra a zboru a spôsobu interpretácie, ktorý vychádza z romantickej tradície.

JOZEF STREČANSKÝ, SDB

*18.3.1910 +22.6.1985¹

JÁN SCHULTZ

Prvou zastávkou pátra Strečan-ského-ho v emigrácii bol Innsbruck. Tu si doplnil svoje hudobné vzdelanie na univerzite. Po absolvovaní dvoch semestrov sa presídlil do Ríma, kde pokračoval v štúdiách na Pápežskom inštitúte pre sakrálnu hudbu. Pretože utečenecké tábory v Rakúsku a Nemecku (ale aj v iných európskych krajinách) boli preplnené mladými ľuďmi, vyslal generálny saleziánsky predstaviteľ Strečanského v roku 1953 do Belgicka. Cieľom tejto misie bolo pomôcť mladým utečencom, vyslobodiť

ich z týchto táborov a umožniť im pripraviť sa mravne aj odborne do samostatného života. Prvých mladíkov zhromaždil vo výchovnom stredisku „LA MARMITE“ pri meste Tournai, ktoré zriadila belgická saleziánska provincia. Toto centrum pomoci pôvodne začal organizovať don Štefan Fábera.

Počet chlapcov – utečencov však za krátko prevýšil priestorovú kapacitu. V roku 1954 sa Strečanskému podarilo získať veľkú stavbu v Ramegies – Chinédaleko Tournai. Tu spolu so saleziánmi Rafaelom Černým, Augustínom Lo-

viškom, Jánom Tockým a Štefanom Škorčíkom všestranne pomáhali utečeneckej internacionálnej mládeži z komunizmom ovládaných štátov. Ústav dal výchovu a vzdelanie vyše 300 mladíkom.

Duchovný rozmer „lietajúceho pátra“ najlepšie vystihuje pastoračná misiónárska horlivosť pre krajanov v zahraničí, v najväčšej slovenskej farnosti v Európe. Jej farníci žili v Belgicku, susednom Holandsku, severnom Francúzsku a v Porýnsku – Westfálsku. Jeho cestovná aktivita vy-

Belgicko – ústav chovancov

foto: archív SDB

Misionárska cestovná aktivita vyčerpala jeho životnú energiu a preto mu predstavení určili v roku 1981 pokojnejšie sídlo v Saint Georges.

V nasledujúcom roku však ťažko ochorel a v špecializovanej nemocnici v Sainte – Ode zomrel. Nekrológy v krajanských časopisoch majú nápis: „Boží harmonikár dohral svoju pesničku.“ Hoci ho objala belgická matka zem na saleziánskom cintoríne v Grand – Halleux (Belgické Ardény), jeho duchovný odkaz nám i budúcim generáciám bude neustále pripomínať, že najkrajšia ľudská vlastnosť je – vd'ačnosť.

kazovala ročne vyše 80 tisíc km (motorika, auto). Každoročné duchovné cvičenia vo Vallendári boli iba jedným z jeho mnohých apoštolských podnikaní. Púť slovenských krajanov do Lúrd s „Božím harmonikárom“ na čele neušla pozornosti sv. Otca Jána Pavla II. Zážitkom pre účastníkov vyše 30 stretnutí slovenskej mládeže boli jeho kázne, zvukové pásma z cirkevnej hudby a samozrejme akordeónové majstrovstvo. Pri jednej príležitosti v Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda v Ríme s pútnikmi sa rozoznel slovenský spev. Bol tam prítomný aj biskup Grutka a kardinál Wright (obaja z USA). Pri rozlúčke páter Strečanský poprosil o požehnanie. Kardinál Wright mu povedal: „Vás požehnavam jednou rukou, ale Vašu harmoniku obidvoma, aby Vám slúžila pri Vašom apoštoláte.“

Na jeho významných anivर्सáriách – 70 a 35 rokov kňazstva (1972) účinkovali významní slovenskí profesionálni hudobní umelci: Ján Valach – organový virtuóz a dirigent Kráľovskej opery v Antwerpách, Anton Buranovský – bývalý dirigent opery v Banskej Bystrici, huslisti – Jelínek, Illéš, Mészároš, Illéšová, Ján Babinec – lesný roh, Jozef Šrámek – spev.

Výsadou viacerých piesní tohto muzikanta z milosti Božej je, že ich slovenský národ prijal za svoje – zľudovali. Patrí sa spomenúť aspoň najvýznamnejšie: Slovensko moje, Ó, Mária Matka naša, Na jemných krídlach mája, V dolinôčke stojí chatka, Keby som bol vtáčkom so strieborným hláskom, Vínečko červené.

Poznámky

¹ Dátum úmrtia pátra Strečanského upresnil pisateľ článku podľa verifikovaného údaja z úmrtného listu.

V rozhovore s Jánom Pavlom II. a kardinálom Tomkom

foto: archív SDB

ZUSAMMENFASSUNG

Amantius Akimjak, OFS

Zwischengesänge in der erneuerten Liturgie – Graduale

Das Christentum hat die synagogale Vortragsweise von Psalmen übernommen. Die Psalmen hatten gleich vom Anfang des Christentums eine sehr bedeutende Rolle gespielt.

Die responsoriale Vortragsweise, ein Erbe der jüdischen synagogalen Liturgie, praktizierte das Christentum gleich vom Anfang und im 4.

Jafrhundert wurde sie in der ganzen Kirche verbreitet. Nach dem II.

Vaticanium, in der Zeit, wo es noch keine liturgische Bücher für den Gesang der Psalme gegeben hat, wurden in der Slowakei provisorische Lektionare vielfältig verbreitet. Gesang des Graduale wurde durch ein Vers aus dem „Messgesang“ aus dem JKS „Vor Evangelium“ oder „Nach Epistel“ ersetzt. Dabei korrespondierte der Vers aus dem JKS nur selten mit dem Inhalt des Graduale aus dem Graduale Romanum. Er bereitete für das Evangelium, war aber mit der Lektion nicht verbunden. Diese Möglichkeit Verse aus den Messgesängen zu benutzen wurde nur als Übergangslösung, „ad experimentum“ verstanden. Sie entsprach nicht den Kriterien und der Qualität der Psalmen. Das führte auch in der Slowakei zu intensiven Vertonungen von responsorialen Psalmen.

Liturgisches Gesangbuch für das dritte Jahrtausend Wettbewerb um die besten Adventsmessgesänge

Die slowakische nachkonziliare liturgische Musik lebt zur Zeit von der Vorbereitung eines neuen liturgischen Gesangbuches der Proprium-Gesänge. Bis heute wird am meisten das vorkonziliare Gesangbuch *Jednotný katolícky spevník* (Einheitliches katholisches Gesangbuch, abgekürzt JKS) benutzt. Der Leiter der musikalischen Sektion der Slowakischen liturgischen Kommission ruft deswegen

christliche Dichter, Texter und Komponisten auf neue hervorragende Lieder für ein neues gesamt-slowakischen Gesangbuch zu schaffen, geeignet zum Beginn der Messe, für die Vorbereitung der Opfergaben, zur Kommunion und zum Dankeslobgesang. Im Text werden empfohlene Texte und musikalische Formen angegeben. Ein Kommentar macht die Interessenten bekannt mit der Problematik des Schaffens von adequaden Kompositionen zur Feier der vier Adventsontage.

Helena Kochiarová

Spiritualität des Advents

Diese Studie beschreibt genau den thematischen Inhalt von allen vier Adventsontagen. Sie soll als Erklärung für Dichter und Komponisten dienen bei der Schaffung für ein neues liturgisches Gesangbuch. Das Thema eines jeden Sonntags beruht vor allem auf den Lektionen, die sich während der drei Lesejahre A, B und C ändern. Das bis heute benutzte Gesangbuch JKS hat z.B. keinen Gesang für den dritten Adventssonntag geeignet. Auch dies ist eine konkrete Aufgabe für heutige Komponisten.

UNIVERSA-LAUS-DOKUMENT '80

Ein direkter Ansporn zum Entstehen eines internationalen ökumenischen Vereins für Kirchenmusik genannt UNIVERSA LAUS im Jahre 1963 waren die Reformen des II. vatikanischen Konzils. Das Dokument, verfasst von diesem Verein, werden wir in unserer Zeitschrift veröffentlichen.

Ján Laitlaus

Theoretische Ausgangspunkte eines Konzeptes des Unterrichts der Kirchenmusik

Basierend auf einer Definition der Tätigkeit eines Kirchenmusikers und der Spezifikation von verwandten Aktivitäten kommt der Verfasser zur Problematik der Schulung in diesem Beruf. Die

Notwendigkeit des Unterrichts dieser Problematik unterstützt er mit Argumenten aus allen zugänglichen Dokumenten und Studien zur Kirchenmusik und Liturgie.

Ján Vel'backý

Ein neues nationales liturgisches Gesangbuch in Italien

Die italienische Bischofskonferenz ist mit der Idee eines nationalen Gesangbuches in 1970 gekommen. Realisiert wurde sie aber erst ab 1994. Das Gesangbuch mit dem Namen *Repertorio nazionale di canti per la liturgia* ist Anfang 2000 erschienen. Der Verfasser macht darauf aufmerksam, dass die Schaffung eines nationalen Gesangbuches in Italien nicht einfach war. Er weist auf die spezifisch italienischen Probleme hin. Im weiteren beschreibt er ausführlich die Aufteilung der Gesänge, die Kriterien ihrer Auswahl und der Anwendung in der Praxis. Die Gesänge sind für die ganze Gemeinde bestimmt. Im Gesangbuch werden keine Lieder für andere musikalische Gruppierungen gebracht. Bis auf 30 ursprünglich gregorianische Melodien stammen alle Lieder von zeitgenössischen Komponisten aus den letzten dreissig Jahren. Das ganze Werk wird nicht als definitiv und abgeschlossen betrachtet. Das Gesangbuch wird regelmässig, im Anstand von 5-7 Jahren durch neue Lieder erweitert.

Peter Ruščin

Problematik der Verwendung von geistlichen Liedern des 17. Jahrhunderts im neuen liturgischen Gesangbuch.

Peter Ruščin weist auf die Möglichkeiten der Verwendung des reichen Erbes von geistlichen Liedern des Barocks im vorbereiteten liturgischen Gesangbuch von Proprium-Gesängen der Slowakischen Kirchenprovinz auf. Der Verfasser beschäftigt sich mit der reichsten

Sammlung solcher Lieder, dem Gesangbuch Cantus Catholici /Levoča 1655, Trnava 1700/. Er bietet einen Überblick 57 Liedern, bei denen er katholischen Ursprung vermutet. Bei der Auswahl sollte aber nicht entscheidend sein, ob die Lieder ursprünglich katholisch, bzw. slowakisch waren. Das einzige Kriterium für die Verwendung im neuen Gesangbuch sollten der künstlerische Wert und die liturgische Verwendbarkeit sein. Die eventuellen Bearbeitungen sollten aufgrund von ausreichenden Kenntnissen aus der Hymnologie gemacht werden, wobei das Original respektiert sein sollte.

Ambróz M. Štrbák

Die Entwicklung der Gregorianik – Verfall und Erneuerung

Die 6. Fortsetzung der Geschichte der Gregorianik führt zur Periode des Verfalls, verursacht durch die Entstehung der Mehrstimmigkeit im 12. Jahrhundert. Ein Zeichen des Verfalls des Chorals war das Entstehen der modernen Notation und der Verfall der Neumennotation. Höhepunkt dieser Entwicklung war mit dem Tridentinischen Konzil und mit den Namen der Komponisten Palestrina, Anerio und Suriano verbunden. Ab diese Periode hörte der gregorianische Choral auf de facto zu existieren und wurde nur als Thema für polyphone Bearbeitungen benutzt. Die Erneuerung begann in Frankreich und wurde mit der Erneuerung des Be-

nediktinerordens verbunden. Mitglieder dieses Ordens begannen mit dem Studium von alten Codices und der schrittweisen Entdeckung der Geheimnisse der alten Neumen.

Rastislav Adamko

Das Zipser Graduale des Georg von Kežmarok (Käsmark)

Ein wichtiges Dokument der mittelalterlichen liturgischen Praxis ist die Handschrift aus dem Zipser Kapitel, das Zipser Graduale des Georg von Kežmarok. Die Handschrift hat schreiben lassen oder gekauft der Zipser Probst Georg von Käsmark /Probst in den Jahren 1419–1433/. Im Artikel werden Informationen zur Entstehungsgeschichte des Graduals und zu reichen historischen Zusammenhängen gebracht.

Marian Alojz Mayer

Die Orgelwerkstatt der Familie Pažický

Im mittelslowakischen Städtchen Rajec wirkte ab Mitte 18. Jahrhunderts eine der bedeutenden Orgelbauwerkstätte der Slowakei. Während mehr als 120 Jahren wirkten hier mehrere Generationen der Familie Pažický. Die Gründer waren die Brüder Ján und Ondrej Pažický, ursprünglich Pächter einer Wassermühle. Autor der Studie verfolgt die Usancen der Werkstatt vom Standpunkt der Disposition, Konstruktion und architektonischer Gestaltung der Orgeln. Er nennt die wichtigen Instrumente der Familie, wobei er sich diesen wertvollen

Kulturdenkmälern zu widmen und weist auf die negativen Präzedenzfälle der Zerstörung oder unempfindlichen Rekonstruktion von alten Orgeln.

Márion Sedlár

Trends in der Interpretation der Werke von J. S. Bach im 20. Jahrhundert

Die Romantik und die cäcilianische Reformen haben verschiedene Ansichten hervorgebracht, die leider breit verbreitet wurden und auch heute bei der Interpretation von Bachs Musik und der „alten Musik“ im Allgemeinen angewendet werden. Eine stilmässige Interpretation wurde erst in der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts angewendet. Doch nur die zweite Hälfte des Jahrhunderts brachte einen deutlicheren Schub in der stilmässigen Interpretation nicht nur der Musik von Bach, sondern auch der alten Musik im allgemeinen.

Ján Schultz

Jozef Strečanský

Im zweiten Teil des Artikels über den Salesianer-Pater Jozef Strečanský wird sein Wirken während der unfreiwilligen Emigration beschrieben. Hier konnte er sich mehr als der ursprünglich dominierenden musikalischen Tätigkeit als Dirigent und Komponist der pastoralen Aktivität und der Sorge um junge Emigranten aus der kommunistischen Welt widmen.

preklad Ladislav Mokry

Joh. Seb. Bach.

Festival gospelovej hudby LUMEN 2000

Rozhovor s riaditeľom festivalu, Don Emilom Šafárom, SDB

V dňoch 5. a 6. mája žila Trnava v znamení gospelu. Mestskú športovú halu a priestor pred ňou zaplnili mladí z celého Slovenska. Pritiahli ich zážitky zo stretnutia s priateľmi a z počúvania svojich obľúbených hudobných skupín, atmosféra radosti a viery.

„Myslím, že sme nesklamali“, hovorí riaditeľ festivalu, Emil Šafár, SDB. Na ôsmy ročník festivalu gospelovej hudby Lumen vybrali organizátori „DOMKA - Združenie saleziánskej mládeže“ a „Mesto Trnava“ vynikajúce hudobné telesá. Festivalu sa zúčastnilo osemnásť slovenských, dve české a tri zahraničné skupiny. Hlavným hosťom bola rocková kapela *Three Crosses* z USA. Ďalej sa publiku predstavil na gospelovej scéne známy *Adrian Snell* z Anglicka a napokon mladá dynamická dancefloorová skupina *Normal Generation* z Nemecka.

Úvodným hosťom festivalu bol Vašo Patejdl. Nad celým podujatím má už niekoľko rokov patronát Peter Dvorský.

V rámci festivalu bol aj duchovný program: dve slávnostné sv. omše s pozvanými kazateľmi. Okrem toho bolo v sobotu v priestoroch Trnavskej univerzity sedem prednášok na aktuálne témy. V Evanjelickom kostole vystúpili v rámci programu skupiny Sklo a Živé kamene.

Redakcia: *Čo sledujete festivalom Lumen? Aké ciele ste si vytýčili?*

Emil Šafár:

Festivalom LUMEN sledujeme tri ciele, ktoré sa navzájom dopĺňajú a prelínajú. Je to stretanie mladých, rozvoj a šírenie gospelovej hudby a evanjelizácia hudbou. Mladí sa radi stretávajú a stretávať sa potrebujú aj v celoslovenskom rozmere. Hudba je univerzálny jazyk, ktorému rozumejú a ktorá tvorí značnú časť ich života. Je zážitkom a mladí túžia po zážitkoch. V gospelovej hudbe je zážitok spojený so slovom Evanjelia. Pôsobivosť Evanjelia, alebo aspoň Evanjeliom inšpirovaného slova je umocnená pôsobivosťou hudby. Mladého človeka, ktorý má rád hudbu, môže dobrá

hudba pozitívne formovať. Na festivale gospelovej hudby sa tento účinok ešte zvyšuje svedectvom vystupujúcich, ich sprievodným slovom, ktoré je často evanjelizácia a tiež svedectvom života vystupujúcich. Dá sa predpokladať, že tí, čo gospelovú hudbu interpretujú, spravidla evanjelium aj žijú. Viaceré skupiny sa tiež už naučili o Bohu nielen spievať, ale i povedať nejaké to slovo, svedectvo, povzbudivú myšlienku. Výborne to vedia najmä zahraniční hostia.

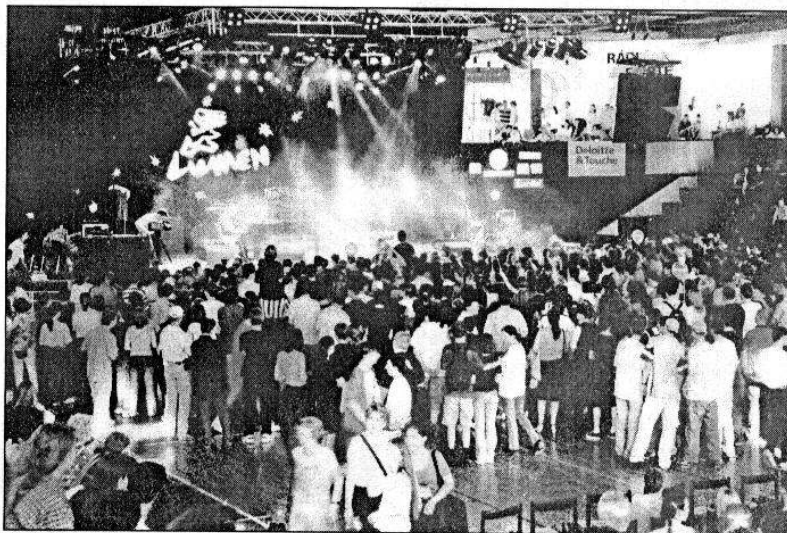
Máte skúsenosť, že festival naozaj pozitívne vplýva na mladých a na ich vieru?

Áno. Po každom festivale je tu pozitívna spätná väzba. Posledné roky sme robili anketu prostredníctvom vstupeniek priamo s návštevníkmi festivalu a máme veľa osobných svedectiev o tom, že zážitok z festivalu ovplyvnil ich život. Mnohí si kupujú kazety a CD gospelovými skupinami. Počúvanie je často meditáciou. Väčšina z účastníkov festivalu napísala, že gospelová hudba pozitívne vplýva na rast ich viery. Niektorí z tých, ktorí sa s vierou doteraz nestretli sa vyjadрили, že zážitky z festivalu vzbudili u nich záujem o tento spôsob života.

Domnievam sa, že je to dobrý signál, lebo svetská mládež spravidla pohŕda kresťanskými hodnotami.

Prvé ročníky festivalu Lumen sa konali na športovom ihrisku u saleziánov na Kopánke. Teraz je festival Lumen na pomerne vysokej organizačnej, technickej, kultúrnej a profesionálnej úrovni. Určite to aj čosi stojí. Ako sa vám to podarilo za pár rokov?

Ak dovolíte, odpoviem otázkou. Prečo má byť na vysokej technickej úrovni len festival profánnej hudby? Slovo Evanjelia vyjadrené hudbou si nezaslúži vysokú kultúrnu, technickú a umeleckú úroveň? Isteže sme na to prichádzali postupne. Náš prvý zámer bol skromnejší. Pôvodne sme chceli organizovať regionálny festival a z času na čas snád' pozvať nejakého hosťa. Z roka na rok sme to však vylepšovali a už od štvrtého ročníka – to už bolo v Mestskej športovej hale – sme pozývali zahraničných hostí z krajín, kde je gospelová hudba najvyspelejšia. Prispieť k zvýšeniu úrovne gospelovej hudby na Slovensku chápeme ako svoje špecifické poslanie. To sa však nedá účinne uskutočniť bez príkladov, ktoré

Lumen 2000

foto: archív Lumen

má
pre
pla
čo r
V s
zah
ne z
val
šiel
si z
zvy
pok
sa z
val
hoc

Mo
kri
tov
Zál
má
cia
jeli
ske
o li
sve
zna
čas
v s
po
pre
kre
Go
tak
aky
vie
pre
riv
me
vej
eve
vek
byt
var
vos
v k
v š
vys
a t
pre
tot
ale
a t
vek
Sk
A
kaj
Ur
pré

máme vo vyspelých zahraničných interpretoch. Nie nadarmo sa hovorí: „*Exempla trahunt*“. Isteže to niečo stojí. Ale čo nič nestojí, obyčajne nestojí za nič. V súvislosti s vystupovaním výborných zahraničných kapiel sme prešli postupne zo systému prihlasovania sa na festival na systém pozývania a výberu aj našich slovenských skupín. A vyberáme si z tých najlepších. Úmerne tomu sa zvyšuje aj celková úroveň festivalu. Napokon záujem, ohlas a domnievam sa aj celkovo dobré ovocie festivalu Lumen svedčí, že sme sa rozhodli správne.

Možno, že by niektorých zaujímali kritéria a spôsob výberu interpretov na festival.

Základným kritériom je, že skupina má byť gospelová. Jej interpretácia má vyvierat' z inšpirácie evanjeliom. Čo to znamená? Aj vo svetovej hudbe sa bežne spieva o láske, ba aj o Bohu. Boh pre svetského interpreta nemusí veľa znamenať a láska, o ktorej spieva, často nie je tá ozajstná láska, ale v skutočnosti čosi iné. Chcem tým povedať, že za gospelového interpreta považujeme opravdivého kresťana, ktorý evanjelium žije. Gospelová hudba vlastne vznikla tak, že človek, ktorý pochopil, akým pokladom je viera, chce túto vieru sprostredkovať druhým. A pretože je hudobne nadaný a tvorivý, rozhodol sa to urobiť vo forme hudby¹. Hudba je najpôsobivejšia „stanica na vysielanie evanjelia“ najmä pre mladého človeka. Gospelový festival môže byť vynikajúcim prostriedkom ohlasovania evanjelia mladým.

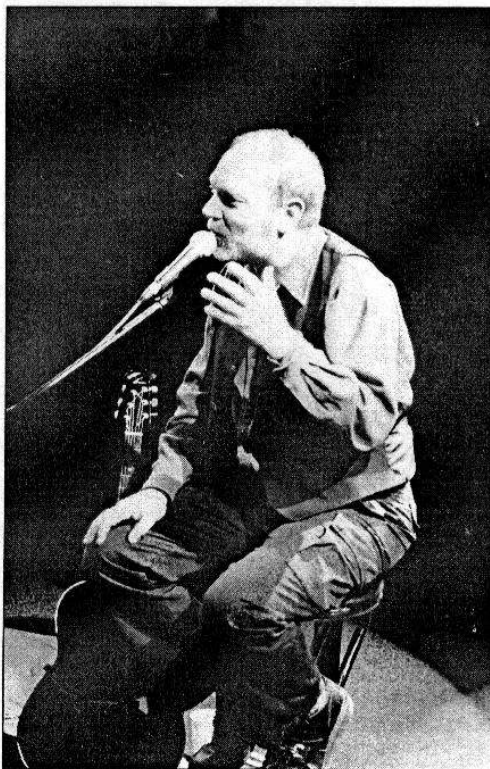
Teda hlavným kritériom je „gospelovosť“ interpreta, ktorá sa prejavuje v kresťanskom štýle jeho života, ale aj v štýle jeho hudby, textov a celkového vystupovania. Oceňujeme hudobnú a textovú kvalitu, pódiový prejav interpretov aj schopnosť evanjelizácie. Aby totiž vystúpenie nebolo oslavou seba, ale smerovalo k poukazovaniu na Boha a to, čo on robí. Máme skúsenosť, že to vedia veľmi dobre zahraničné kapely. Slovenské sa to ešte len začínajú učiť. A napokon berieme do úvahy aktivitu kapely a prípadné nahrávky.

Toto je teda v skratke naša „filozofia“. Určiť smerovanie a cieľ festivalu majú právo predovšetkým usporiadatelia.

Hoci sú dnes na to všetko rôzne názory, zasadzujeme sa za evanjelizáciu a oslavu Boha spôsobom, ktorý je sympatický väčšine mladých ľudí.

Áká je návštevnosť festivalu v posledných rokoch?

Na festival chodí veľa ľudí. Športová hala je prakticky plná. Sú to v drvivej väčšine mladí ľudia vo veku od 15 do 20 rokov. Festival Lumen je podľa nás veľká

Adrian Snell (V. Británia),

foto: archív Lumen

šanca ukázať najmä mladým, hľadajúcim a často dezorientovaným, pochybujúcim kresťanom krásu evanjelia cez im sympatickú hudbu. Ukázať im, že aj kresťanská hudba sa vyrovná hudbe profánnej a že aj kresťanské podujatie sa dá, ba musí, tak ako svetské podujatia a koncerty usporiadať na vysokej, podľa možnosti až profesionálnej úrovni.

Tento rok bolo vstupné na festival 90,- Sk na deň a 170,- Sk na dva dni. Nemali ste s tým problémy?

Isteže mnohí kresťania, mladí, starší, laici či duchovné osoby boli zvyknutí chodiť na kresťanské podujatia zadarmo alebo za symbolický dobrovoľný príspevok. Toto sa dá realizovať, ak sa podujatie koná v kostolných priesto-

roch, nie je technicky a organizačne náročné a sú k dispozícii pravidelné príspevky (napríklad zo zvončeka). Festival Lumen však nepatrí do tejto kategórie. Jeho rozpočet bol v tomto roku vyše jeden milión korún. Lumen nemá stálu finančnú podporu zo žiadnej farnosti, ani rehole. Je to podujatie, ktoré si musí na seba zarobiť.

Z cirkevných a saleziánskych prostriedkov sa realizuje len vo veľmi skromnej miere (jednoducho na to zatiaľ nemáme). Lumen organizuje v podstate horlivá skupina mladých od Saleziánov z trnavskej Kopánky ako občianske združenie DOMKA - Združenie saleziánskej mládeže. Táto mládežnícka organizácia získava peniaze tak ako iné organizácie, z grantov a zo sponzorských príspevkov. To však nestačí. Tretinu výdavkov hradíme preto zo vstupného. To veľké množstvo dobrovoľníkov pracuje za „Pán Boh zaplať“. Máme skúsenosť, že mnohým, bohužiaľ často aj duchovným osobám, sa zdá niekedy príliš veľa zaplatiť 170 Sk za dva dni kvalitnej gospelovej hudby. Za svetské podujatia (kino, iné koncerty) však ochotne zaplatia oveľa viac. A pritom poslanstvo, ktoré odznieva na Lume, neieri oveľa vyššie. Ak nebudú sami kresťania podporovať svoje kvalitné podujatia, kto ich podporí? Ak chceme v tejto dobe zachytiť a oduševniť mládež, nestačia na to už klasické kostolné akcie a podujatia. Chvalabohu, mnohí – aj z radov duchovných – to už pochopili a nepovažovali za stratu času ani peňazí zorganizovať zájazdy na festival Lumen až z východného Slovenska. Do istej miery je to druh modernej mládežníckej púte. To je, myslím si, správny postoj. Treba sa tešiť, že sa našli obetaví ľudia, ktorí sú ochotní poslúžiť mnohým tak, že pre nich pripraví zážitok hlbokého duchovného krásna.

To, že sa nám za tých pár rokov podarilo dostať festival Lumen na dnešnú úroveň považujem za veľkú božiu priazeň a milosť. Pre mňa a pre všetkých, ktorí ho pripravujeme, je festival Lumen vrátane jeho príprav veľkým zážitkom viery.

Poznámky:

¹ Rozumej hudby populárnej (pozn. redakcie)

Hudobný život

časopis pre klasickú hudbu
a pre široké spektrum neklasických a nekomerčných hudobných žánrov.
Vychádza raz mesačne.

HUDOBNÝ ŽIVOT

INFORMUJE

o najdôležitejších udalostiach zo všetkých oblastiach hudobného života na Slovensku a v zahraničí.

KRITICKY REFLEKTUJE

premiéry na koncertných pódioch a hudobných divadlách doma aj v zahraničí.

OBOZNAMUJE

verejnosť s profilmi mladých slovenských hudobných umelcov.

Každý mesiac uverejňuje

ROZHOVOR

s významnými osobnosťami domáceho aj zahraničného hudobného života.

V dlhodobých

SERIÁLOCH

uverejňuje štúdie a články, resp. reportáže z oblasti dejín slovenskej hudby, Opery SND, hudobného priemyslu, z hudby 20. storočia, z histórie jazzu, o problematike world music a i.

RECENZUJE

CD a knihy z oblasti hudby.

PONÚKA

prehľad najdôležitejších hudobných podujatí.

Pravidelne vypisuje

SÚŤAŽE

s atraktívnymi cenami.

Ponúka bezplatnú čitateľskú

BURZU

hudobného tovaru
a platenú *INZERCIU*.

Hudobný život sa obracia nielen na odbornú hudobnú verejnosť,
ale aj na široké vrstvy laických milovníkov hudby.

Hudobný život si možno **zakúpiť** v týchto knihkupectvách:

BRATISLAVA

MUSIC FORUM (Palackého 2)
PAVIAN MUSIC-ARTFORUM (Kozia 20)
SLOVENSKÝ TATRAN (Michalská)
BONTONLAND SLOVAKIA (Michalská 25)
Knihkupectvo ZEVA (Jesenského 12)
GUMP (Lazaretská 13)
DIVYD (Bartókova 6)
EX LIBRIS (Michalská 4)
KONZERVATÓRIUM - HUDOBNÁ KNÍŽNICA
THE JUNGLE CAFE (Obchodná 42)

KOŠICE

HUDOBNINY BARTHA (Komenského 5)

PREŠOV

KNIHY-PAPIERNICTVO (Hlavná 29)

POPRAV

KNÍHKUPECTVO NIKOLAUS (Štúrova 7)

ŽILINA

KNÍHKUPECTVO ARTFORUM (Bottova 2)

NITRA

ASPEKT (predajňa v budove Univerzity K. F.)

TRNAVA

REMEDIUM - KNIHA (Hlavná 29)

Objednávky na predplatné zasielajte na adresu redakcie

HUDOBNÝ ŽIVOT

Michalská 10

815 36 Bratislava

Tel./Fax: 07 54433716, 07 54430366

E-mail: hudobnyzivot@hc.sk

Cena jedného čísla 29,- Sk, predplatné na celý rok 240,- Sk.

CA
Slov
Duš
Onc
Slov

Car
titul
skel
ry p
Dw
na i
rôz
cho
(H
a p
cez
bar
ron
a ul
by
núl
výt
z p
mik
tvo
tov
v n
na
ver
nav
ber
zje
cho
kto
nou
(na
[
san
pre
dot
veň
vity
štv
skl
kto
a k
ter
z h
šty
pri
kor
pô
sú

Recenzie

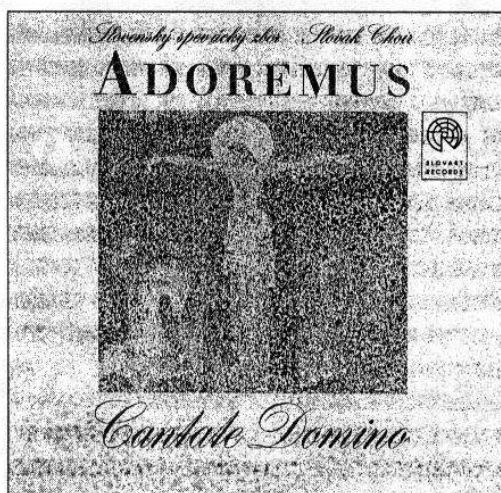
CANTATE DOMINO

Slovenský spevácky zbor ADOREMUS
Dušan Bill - dirigent
Ondrej Hluchý – organ
Slovart Records, 1999

Cantate Domino (Spievajte Pánovi) je titulom nového profilového CD Slovenského speváckeho zboru *Adoremus*, ktorý pracuje pod dirigentským vedením *Dušana Billa*. *Adoremus* sa zameriava na interpretáciu duchovnej hudby rôznych štýlových období – od vrcholnej renesančnej polyfónie (*Hassler, Lasso, Palestrina*) a polychórie (*Gallus, Zarewutius*), cez tvorbu skladateľov obdobia baroka a klasicizmu až po obdobie romantizmu (*Bruckner, Trnavský*) a ukážky súčasnej duchovnej tvorby (*Biebl, Duruflé* a ďalší). CD ponúka v chronologickej postupnosti výber z repertoáru *Adoremus* z posledného obdobia. Osobitné miesto na ňom má dobová domáca tvorba (*Zarewutius*), skladby svetových skladateľov, ktoré v minulosti pravdepodobne zneli aj na našom území a kompozície slovenských autorov 20. storočia (*Trnavský, Rajter*). Široký štýlový záber dramaturgie tohto projektu zjednocuje atribút, že sú tu uvedené duchovné skladby výlučne na latinský text, ktorý je často citáciou alebo inšpirovanou obmenou textov biblických žalmov (najmä v skladbách staršieho obdobia).

Úvodné *Cantate Domino* od renesančného majstra *Hans Lea Hasslera* predstavuje pôsobivé polyfonické zhudobnenie radostného Žalmu 96 a je zároveň duchovným mottom CD aj celej aktivity zboru. Ďalšími typickými príkladmi štvorhlasnej renesančnej polyfónie sú skladby *Palestrinu, Victoriu a Lassa*, ktoré zbor interpretuje veľmi vyvážené a kultivovane, s dôrazom na štýlovú interpretáciu. Renesančná polyfónia tu má z hľadiska zastúpenia tvorby rôznych štýlových období celkovo najväčší priestor. Niektoré skladby interpretuje komorná zostava – v podaní octeta, ktoré pôsobí v rámci zboru. Ozdobou nahrávky sú dvojzborové kompozície *Jacoba Han-*

dla-Gallusa – Duo Seraphim a Zachariasa Zarewutia – O Jesu Mi Dulcissime. Tento reprezentatívny výber skladieb obdobia renesancie je spretrený skladbou *Exultent caeli* od *Claudia Monteverdiho* pre zbor so sprievodom organa, ktorá predstavuje jediné vokálno-inštrumentálne dielo na tomto CD. Výkony sólistov i celého zboru dokazujú, že zbor má kvalitné hlasové vedenie (*Oľga Šimová*), ktoré je nevyhnutným základom každého umeleckého vokálneho prejavu.

Skladba *Adoramus te, Christe* od *Quorina Gaspariniho* má hlboký adoračný obsah a zbor ju interpretuje citlivo, so zmyslom pre jemné gradačné obľuky. Škoda, že práve v tejto skladbe sú na nahrávke realizované trochu nepriemerané tempové zmeny spôsobené chybným strihom a zvukovou réžiou. Nasledujúca skladba z obdobia klasicizmu – *Exultate Deo* od *Alessandra Scarlattiho* pôsobí už ako celok kompaktné a vyrovnané. Je zrejmé, že dirigent zboru kladie dôraz na dodržanie štýlových charakteristík tvorby jednotlivých období, čo je veľmi náročné pri širokom repertoárovom zábere telesa.

Sakrálnu tvorbu obdobia romantizmu nachádzame v menšom počte, avšak o to kvalitnejšie v podobe pôsobivej kompozície *Antona Brucknera – Os Justi*. Táto náročná osemhlasná skladba si vyžaduje hlasovú pripravenosť a schopnosť dife-

rencovať širokú škálu dynamiky na pomerne malej ploche. *Adoremus* ju interpretuje naozaj citlivo a výrazovo presvedčivo. Pozoruhodná je najmä vyváženosť jednotlivých hlasových skupín, ktorá je v podobných speváckych telesách len ojedinelým javom. Ďalšou skladbou je *Ave Maria* od *Mikuláša Schneidera - Trnavského*, ktorá je technicky síce menej náročná, ale výrazovo veľmi bohatá. Zbor sa v nej mal možnosť prezentovať ako teleso, ktoré dokáže citlivo vytvárať frázy a prednesom vystihnúť obsah. Výhrady možno mať azda len k trochu širokej výslovnosti niektorých slabík. Odhliadnuc od toho, že v prípade starej hudby (renesancia, barok) uplatňuje zbor taliansky spôsob výslovnosti latinčiny, ktorý je v poslednej dobe preferovaný viacerými telesami (resp. dirigentmi), pri skladbe z obdobia romantizmu sa vyžaduje čistá latinčina bez iných jazykových vplyvov.

20. storočie je reprezentované tiež veľmi zaujímavými a charakterovo rôznymi kompozíciami. Spomeniem aspoň *Angelus Domini* od *Franza Biebela* so vsuvkami quasi gregoriánskeho chorálu (reminiscencia na gregorián sa objavuje aj v závere už spomenutej skladby *Antona Brucknera*) a *Iustorum animae* od *Ludovíta Rajtera* - nesporné dielo par excellence, ktoré zaujme rozdelením formy skladby na charakterovo rôzne úseky (vyplývajúce z obsahu textu) a nevsednou harmóniou. Dramaturgia CD vrcholí v dynamickom *Psalmus 150* od *Ernaniho Aguiara*. V modernom duchu a elektrizujúcom rytme sa tu zopakuje myšlienkové poslanstvo tohto projektu, ktoré bolo vyslovené už v úvodnom renesančnom *Cantate*.

Interpretácia duchovnej hudby sa stala v poslednom období veľmi populárnou. Avšak nie všetky pokusy o jej čo najlepšie stvárnenie splňajú aj kategóriu precízneho duchovného obsahu. Pri interpretácii starej sakrálny hudby je niekedy v popredí snaha o dosiahnutie čistej autenticity – čo je príliš umelý a chladný umelecký prístup, ktorý je vzdialený pôvodnej podstate a úlohe duchovnej hudby.

Prejav speváckeho zboru Adoremus je hodnotný tým, že vedia, o čom spievajú – a to neznamená, že len prekladovo zvládli cudzojazyčný text. Duchovný rozmer interpretácie sakrálnej hudby je u nich na prvom mieste. Preto je ich spev nielen umelecky hodnotný, ale aj presvedčivý. Veď práve duchovné ponorenie a kontemplácia pri interpretácii boli v minulosti v dobovej praxi zdôrazňované, a tak je tento prístup vlastne najautentickejší v širšom slova zmysle. Zároveň je zárukou odovzdania hlbokého posolstva duchovnej hudby, čo je najdôležitejším cieľom zboru Adoremus. Vďaka vydarenému projektu *Cantate Domino* môže zbor svoju úlohu plniť ešte intenzívnejšie a prostredníctvom CD nosičov osloví a obohatí nielen návštevníkov svojich koncertov, ale aj širokú verejnosť.

Magdaléna Čierna

BACH-CHORÄLE

Carus-Verlag, Stuttgart 1999

Koncom minulého roku vyšla vo vydavateľstve Carus-Verlag Stuttgart publikácia s názvom *Bach-Choräle* s podtitulom „Štvorhlasné duchovné piesne od J. S. Bacha k *Evanjelickému spevníku* a k *Gotteslob* v rámci pamätného roku 2000“. Zbierka chorálov vznikla vďaka spolupráci najvýznamnejších cirkevno-hudobných organizácií Nemecka, katolíckeho „Všeobecného ceciliánskeho zväzu pre Nemecko“ a protestantského „Zväzu nemeckých evanjelických chrámových zborov“.

Evanjelická duchovná pieseň, respektíve chorál bol pre Bacha v jeho tvorbe nevyčerateľným zdrojom. V jeho harmonickej úprave a v najrozmanitejších spracovaniach ho nachádzame v takmer všetkých duchovných vokálno-inštrumentálnych skladbách tohto majstra. Sú to predovšetkým chrámové kantáty, moteta a pašie.

Niektoré z týchto piesní ho inšpirovali k vytvoreniu viacerých diel. Každé z nich je pritom jedinečné. Pripomeniem aspoň adventný chorál „Nun komm der Heiden Heiland“. Vďaka inšpirácii a geniálnemu spracovaniu tejto predlohy vznikli tri skvostné adventné kantáty a tri chorálové predohry pre organ.

Zborník obsahuje 83 duchovných piesní označovaných aj ako Bachov chorál. Bach

pritom nie je autorom melódií týchto skladieb. K melódií vypracoval generálbas a dotvoril ostatné hlasy v štvorhlasnej zbrovej sadzbe. Generálbasový part sa používal pri sprievode spevu zhromaždenia a pri hre continua. Štvorhlasné úpravy umiestnil zväčša v závere svojich kantát. V každom prípade však znel chorál pri liturgii.

V zborníku sa nachádza chorál v štvorhlasnom spracovaní v tónine, v akej ho nájdeme v dnes používaných nemeckých spevníkoch – v „Evanjelickom spevníku“ (Evangelisches Gesangbuch) a v katolíckom „Gotteslob“. V praxi, pri katolíckych aj evanjelických bohoslužbách znamená táto publikácia ponuku na spestrenie liturgie a utuženie ekumenických vzťahov. Každá pieseň obsahuje okrem základných údajov (autor textu, melódie, BWV) aj číslo, pod akým sa v spevníkoch nachádza. Je to zároveň ponuka na praktizovanie tzv. alternatívnej praxe. Spev zhromaždenia je možné striedať po jednotlivých slohách so spevom zboru a s inštrumentálnymi medzihrami. Baroková interpretačná prax dovoľovala navyše sprevádzať hlasy zboru *cola parte* aj inštrumentami, ako to nachádzame napríklad v kantátach.

Vďaka Bachovmu géniovi utuženému v praxi chrámového hudobníka a jeho úprimnej viere vzniklo dielo, ktoré dnes tvorí vrchol ľudského umenia. Duchovná pieseň v jeho spracovaní, ktorá má miesto v najvýznamnejších kresťanských spevníkoch, je takisto jeho súčasťou. Tieto skladby by nepochybne obohatili aj slovenský katolícky liturgický spev.

Stanislav Šurin

PRÍPRAVA NOVÉHO LITURGICKÉHO SPEVNÍKA

Redakcia časopisu o duchovnej hudbe ADORAMUS TE si pokladá za svoju povinnosť informovať verejnosť o inštitúciách a osobách, ktoré prevzali zodpovednosť za konkrétne aktivity pri príprave nového liturgického spevníka Slovenskej cirkevnej provincie.

O príprave nového liturgického spevníka (NLS) rozhodla Konferencia biskupov Slovenska (KBS) na plenárnom zasadnutí

v Badine dňa 28. júla 1998 (zápisnica, bod č. 4). Práce na spevníku zverila do kompetencie predsedu Slovenskej liturgickej komisie (SLK) biskupa Mons. Doc. Vladimíra Filu. Zároveň schválila návrh na vytvorenie Komisie pre prípravu NLS a jej členom vystavila menovacie dekréty.

Komisia pre prípravu NLS:

- predseda - Mons. Doc. PhLic. Vladimír Filo, biskup, predseda SLK
- podpredseda - Mons. Vincent Malý, PhDr.h.c., tajomník SLK
- moderátor - Mons. Th.Dr. Anton Konečný, PhD., vedúci Hudobnej sekcie SLK
- tajomník - Doc. ThDr. Amantius Akimjak, PhD., tajomník HS SLK
- Prof. PhDr. Juraj Lexmann, CSc., člen HS SLK - zodpovedný za hudobnú stránku
- Michal Chuda, člen SLK - zodpovedný za textovú stránku

Organizácia komplexných prác na NLS bola zverená Ústavu hudobnej vedy Slovenskej akadémie vied, ktorej riaditeľom je Prof. PhDr. Juraj Lexmann, CSc. Na konkrétnych prácach sa už aktívne podieľa ním zostavená *Redakcia prípravy NLS*, ktorej členmi sú: Ing. Jana Hajnovičová, Ing. Mária Ungvardská a Rastislav Podpera.

BÄRENREITER V BRATISLAVE

Dňa 2. 6. o 17.00 otvorili v Goetheho inštitúte v Bratislave výstavu prominentného nemeckého hudobného vydavateľstva Bärenreiter jeho riaditeľ Leonard Scheuch, riaditeľka Goetheho inštitútu Dr. Barbara Kaulbach a slovenský iniciátor tohto podujatia, Dr. Ladislav Mokry.

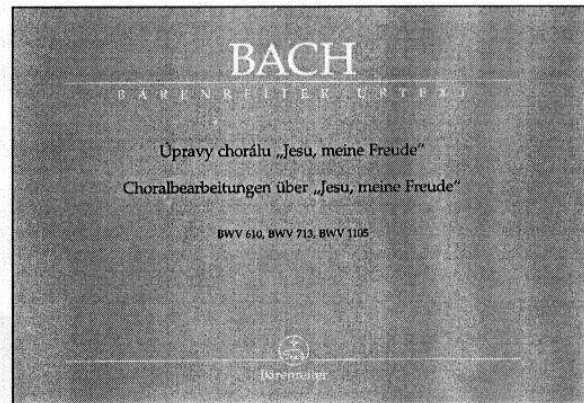
Leonard Scheuch predniesol príhovor s krátkou históriou vydavateľstva od jeho založenia v roku 1923 až po súčasnosť. Osobitnú pozornosť venoval problematike vydávania Bachovho diela.

Na kompletizácii súborného diela dnes pracuje osem vedcov, ktorých financuje Spolkové ministerstvo pre výskum a technológiu a Ministerstvo kultúry spolkovej krajiny Dolné Sasko. *Neue Bach-Ausgabe* bude po kompletizácii obsahovať približne 100 zväzkov. Dokončené by malo byť najneskôr v roku 2006.

V závere svojej reči predstavil p. Scheuch vystavené exempláre a prvú zbierku Bachových organových skladieb vydanú Bärenreiterom pre Slovensko – Jesu meine Freude.

Výstava potrvá v priestoroch inštitútu do konca júna. V septembri sa uskutoční v Banskej Bystrici, Košiciach a v Prešove. Po ukončení výstav sa fondy vrátia opäť do Bratislavy, kde ich ako dar od vydavateľstva prevezme knižnica HTF Vysoké školy múzických umení.

Stanislav Šurin

Kurz pre chrámových organistov 20. - 27. august 2000 Trnava

Nadácia Mikuláša Schneidra-Trnavského v spolupráci so Západoslovenským múzeom v Trnave a Bachovou spoločnosťou na Slovensku usporiada v Trnave v dňoch 20.- 27. augusta 2000 *Kurz pre chrámových organistov*.

Poplatok za kurz: **1.200,- Sk** (v cene je zahrnutá teoretická i praktická výuka, cvičné hodiny, učebne, vstup na organové koncerty v rámci Trnavských organových dní) ubytovanie **1 noc á 130,- Sk, obed cca 60,- Sk**.

V rámci podujatia si môžu účastníci kurzu vypočuť prednášku popredného rakúskeho organistu, publicistu, člena predsedníctva Bachovej spoločnosti v Lipsku, **Univ. Prof. Dr. Johanna Trummera** z Grazu.

Súčasťou programu bude aj workshop so špičkovým interpretom tzv. starej hudby, **Prof. Stephenom Stubbsom** z nemeckých Brém. Na workshope s témou z oblasti Bachových kantát sa bude prostredníctvom živých ukážok z Bachových diel podieľať orchester starých nástrojov *Solamente naturali* a zbor *Musica vocalis*.

Záujemci sa môžu prihlásiť **do 31. júla** na adresu:

Nadácia Mikuláša Schneidra-Trnavského,
Študentská 9, 917 00 Trnava,
tel/fax 0805-53 331 36, E mail: zsm@tt.sknet.sk

Príhláška

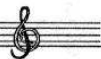
Priezvisko, meno, titul:

Adresa, telefón:

Žiadam zabezpečiť ubytovanie na noci: **20/21,21/22,22/23,23/24,24/25,25/26,26/27,27/28***

Žiadam zabezpečiť obedy na dni: **21.aug., 22.aug., 23.aug., 24.aug., 25.aug., */**

*/nehodiace sa škrtnite

ORGANOVÉ DNI JOZEFA GREŠÁKA

organizátor

MESTO BARDEJOV

Bardejov 4. júl – 26. september 2000

4. júl 2000, **Stanislav Šurin**, organ

SLOVENSKO

program: *J. G. Walther, J. S. Bach, L. Janáček, J. Grešák, A. Guilmant*

18. júl 2000, **Marta Gáborová**, organ

SLOVENSKO

program: *J. S. Bach, L. Vierne, J. Grešák, R. Schumann, I. Zeljenka*

1. august 2000, **Tomáš Thon**, organ

ČESKÁ REPUBLIKA

program: *J. K. Kuchař, D. Buxtehude, F. Mendelssohn-Bartholdy, V. Albright, J. Grešák, P. Eben*

15. august 2000, **Giovanni Clavara Braulin**, organ

TALIANSKO

program: *D. Buxtehude, J. S. Bach, J. Grešák, V. Petrali, J. Brahms, M. Reger*

29. august 2000, **Szilard Kovacs**, organ

MAĎARSKO

program: *J. S. Bach, F. Liszt, J. Grešák, I. Koloss*

12. september 2000, **Ronald Peter**, organ

RAKÚSKO

26. september 2000, **Gisbert Schneider**, organ

NEMECKO

program: *J. G. Rheinberger, J. S. Bach, G. Schneider (improvizácie na témy J. Grešáka),
F. Mendelssohn-Bartholdy*

Patronát

Mons. Alojz TKÁČ, arcibiskup – metropolita

V dňoch 9. až 15. júla 2000

bude viesť v kňazskom seminári v rakúskom Grazi **PREDNÁŠKY Z GREGORIÁNSKEHO CHORÁLU** profesor **Godehard Joppich**. Možnosť zabezpečenia ubytovania je na adrese: *Forum Steirischer Kirchenmusik - IGsKM, Karl Schmelzer - Ziringer, Postfach 13, A- 8046 GRAZ/St. Veit*.

Godehard Joppich stál pri začiatkoch rekonštrukcie gregoriánskeho chorálu v päťdesiatich rokoch 20. storočia a v súčasnosti patrí v tejto problematike k vedúcim osobnostiam. Účasť na tomto podujatí odporúčame všetkým, ktorí sa seriózne o gregoriánsky chorál zaujímajú.

Ambróz M. Štrbák

Festival

BACHOV ROK – SLOVENSKO 2000

*Bachova spoločnosť na Slovensku,
Spolok koncertných umelcov, HTF VŠMU, Ekumenická rada cirkví,
Agentúra AP Projekt, Únia miest a obcí Slovenskej republiky*

Členovia organizačného výboru:

*Prof. Dr. Ján Vladimír Michalko, Doc. Dr. Ladislav Mokrá, Ing. Ján Juráš,
Mgr. art. Stanislav Šurin, Ing. Andrej Mocko, ak. maliar Marián Minarovič*

*Streda, 28. jún 2000, 19.00 h
Veľký evanjelický kostol, Panenská ul.,
Bratislava*

ORGANOVÝ KONCERT

*Hansjürgen Scholtze, organ (Nemecko)
Program:*

*Georg Böhm: Prelúdiu g mol
Dietrich Buxtehude: Passacaglia d mol
Joseph Ahrens: Partita "Lobe den
Herrn"*

*J. S. Bach: Prelúdiu a fúga C dur,
BWV 547*

*Chorálové predohry
BWV 658, 647, 657*

*Franz Liszt: Prelúdiu a fúga
na B-A-C-H*

*Spoluorganizátor: Evanjelický
cirkevný zbor a.v. Bratislava*

Vstupné dobrovoľné

*Nedeľa, 23. júl 2000, 9.30 h
Veľký evanjelický kostol, Panenská ul.,
Bratislava*

KANTÁTA POČAS BOHOSLUŽBY

*Slávnostné Služby Božie so
spomienkou na 250. výročie smrti*

J. S. Bacha

(priamy prenos STV).

Program:

kantáta počas bohoslužby

*J. S. Bach: Wer nur denn lieben Gott
lässt walten, BWV 93
účinkujú:*

sólisti: Kamila zajičková

Musica aeterna

Musica vocalis

Branislav Kostka, dirigent

*Piatok, 28. júla 2000, 20.00
deň 250 výročia smrti J. S. Bacha*

*250 slovenských chrámov
JESU MEINE FREUDE*

Spoluorganizátori:

*Nadácia pre výskum rakoviny
Združenie miest a obcí Slovenska*

*V deň 250. výročia smrti J. S. Bacha,
v piatok, 28. júla 2000 o 20,00 pri-
pravujú organizátori v slovenských
mestách stretnutie pod názvom JESU
MEINE FREUDE – Ježiš, moja radosť.*

*Je to výzva na zorganizovanie celo-
slovenského podujatia, aby v kostoloch
všetkých vierovyznaní zaznela v tento
deň niektorá verzia Bachovho spracov-
ovania duchovnej piesne Jesu meine
Freude (BWV 610, 713, 1105). Ďalší
program môže nasledovať podľa
miestnych podmienok a možností. Pre
spevácke zbory sú v notovej prílohe
nášho časopisu k dispozícii dve
duchovné piesne v úprave J. S. Bacha:
„Jesu meine Freude“ a „Wer nur denn
lieben Gott lässt walten“.*

*Podmienkou je účinkovanie všetkých
zadarmo. Do podujatia je vhodné zaradiť
aj informácie o Bachovom živote, či už
v písomnej, alebo ústnej forme. Stretnutie
je možné zakončiť poďakovaním sa
Pánovi za dary umenia.*

*Toto podujatie sa môže stať významným
duchovným stretnutím občanov bez
rozdielu veku, vierovyznania, či
politických názorov. Predpokladá sa
úzka spolupráca farských úradov,*

*kultúrnych organizácií a miestnej
samosprávy. Vo väčších mestách je možné
koncerty uskutočniť vo viacerých
kostoloch, pričom by bolo symbolické,
keby sa na záver podujatia účastníci
všetkých koncertov zišli na jednom mieste
- v jednom kostole, kde by bol krátky
spoločný záverečný program.*

*Notový materiál – všetky tri varianty
chorálovej predohry Jesu meine Freude,
pripravilo vo svojom prvom slovenskom
vydaní, špeciálne pre toto podujatie
známe nemecké vydavateľstvo
Bärenreiter.*

*Na podujatia bude vstup voľný. Všade
sa uskutoční zbierka pre Nadáciu pre
výskum rakoviny na zakúpenie
sekvenátora - dôležitého prístroja na
diagnostiku nádorových ochorení. Táto
zbierka bude riadne zaregistrovaná a
schválená Ministerstvom vnútra SR.
Technické detaily zbierky pošleme
dodatočne.*

*V prípade záujmu nám prosím, oznámte
písomne na adresu AP projekt, Košická
49, 821 09 Bratislava, tel. 07/55 96 88 37,
fax 07/55 96 88 39, e-mail: jan@juras.sk
tieto údaje:*

- 1. Kto bude hlavným organizátorom u Vás
(názov organizácie, meno zodpoved-
ného pracovníka, presná adresa, tele-
fón, fax, e-mail).*
- 2. Kto budú spoluorganizátori.*
- 3. Kde sa podujatie uskutoční.*
- 4. Kto bude účinkovať, meno a adresu
organizistu (dostane zdarma notový
materiál)*
- 5. Program: 1. Jesu meine Freude –
chorálová predohra BWV 610, 753
alebo 1105 atď.*

www.juras.sk/bach

PONÚKA

ČASOPISY

Hudobný život	29.- Sk
Slovenská hudba	30.- Sk

MUZIKOLOGICKÁ LITERATÚRA

100 slovenských skladateľov	250.- Sk
Slovník slovenského jazzu	150.- Sk
J. Albrecht – Človek a umenie	350.- Sk
J. Kresánek – Slovenská ľudová pieseň zo stanoviska hudobného	90.- Sk
M. Filip – Súborné dielo I.	120.- Sk
M. Filip – Súborné dielo II.	150.- Sk
L. Burlas – Hudba – komunikačný dynamizmus	50.- Sk
Režuča-Parík – Ako čítať partitúru	45.- Sk

NOTY

J. S. Bach – Malé prelúdiá	60.- Sk
J. S. Bach – Pätnásť dvojhlasných prelúdií Pätnásť trojhlasných prelúdií	99.- Sk
C. Czerny – Prvé cvičenia op. 599	80.- Sk
S. Heller – Etudy	80.- Sk
V. Kořínek – Slovenské ľudové piesne	80.- Sk
J. F. Mazas – Melodické etudy pre husle op. 26	80.- Sk
F. Sor – Etudy	60.- Sk
J.L. Bella – Komorná hudba pre sláčiky	150.- Sk
J. L. Bella – Skladby pre husle, violončelo (fagot, alebo harmónium) s klav. sprievodom	150.- Sk
J. L. Bella – Skladby pre klavír	280.- Sk
M. Schneider-Trnavský – Prelúdia pre organ	120.- Sk
Ľ. Suchoň – Slovenská jednohlasná omša, Tri modlitby	30.- Sk
A. Albrecht – Sonáta F dur pre klavír	149.- Sk

Objednávky posielajte na adresu:

Hudobné centrum, Michalská 10, 815 36 Bratislava

Tel.: 07/5443 3532, Fax 5443 3716

Mobil: 0903 477330